

Kostolovci

Deo prvi

PRIPOVEST IZ MALAŠKE KNJIGE PALIH

STIVEN
ERIKSON

Preveo
Dejan Kuprešanin

Laguna

Naslov originala

Steven Erikson

BONEHUNTERS

A Tale of the Malazan Book of the Fallen

Copyright © Steven Erikson 2006

First published as the Bonehunters by Transworld Publishers

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

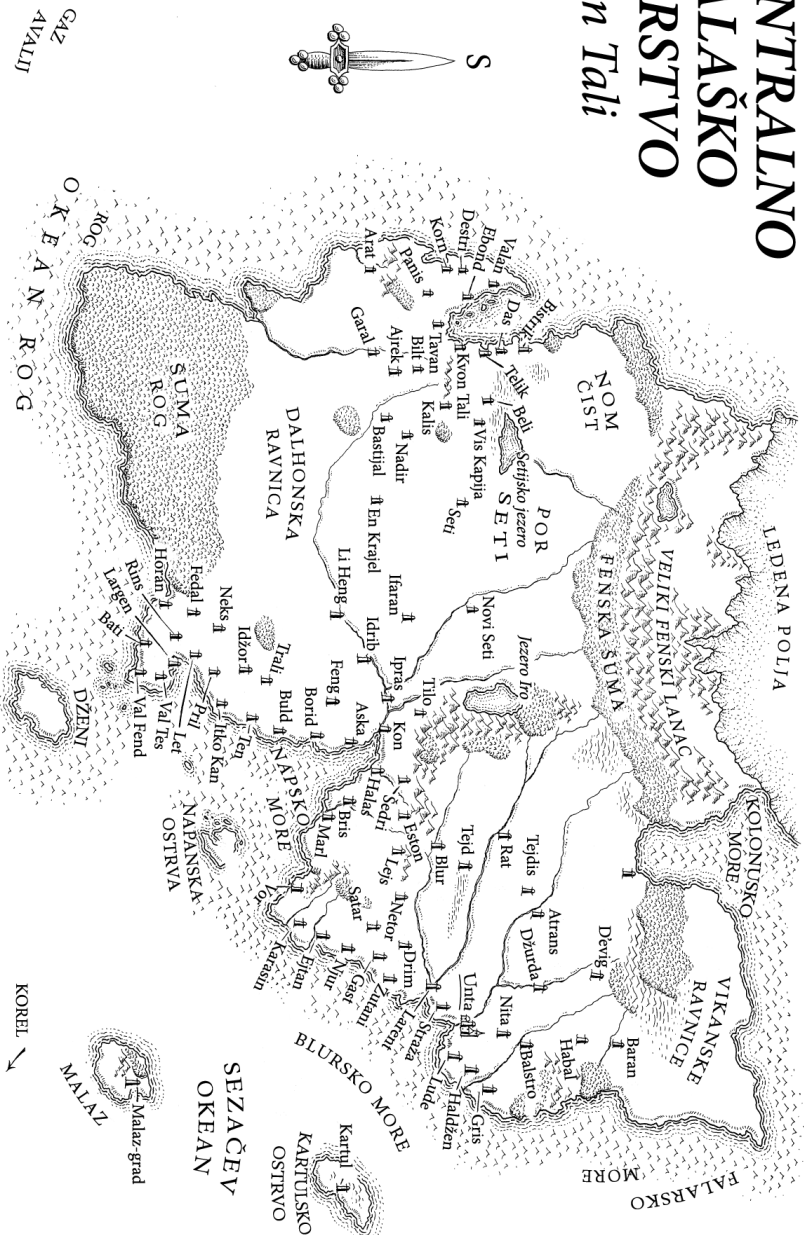
*Za Kortni Velč.
Neka muzika samo navire, prijateljice.*

Sadržaj

Mape	viii
Dramatis Personae	xiii
Prolog	1
Prva knjiga: Hiljadoprsti bog	21
Druga knjiga: Pod imenom ovim	305
Glosar	567

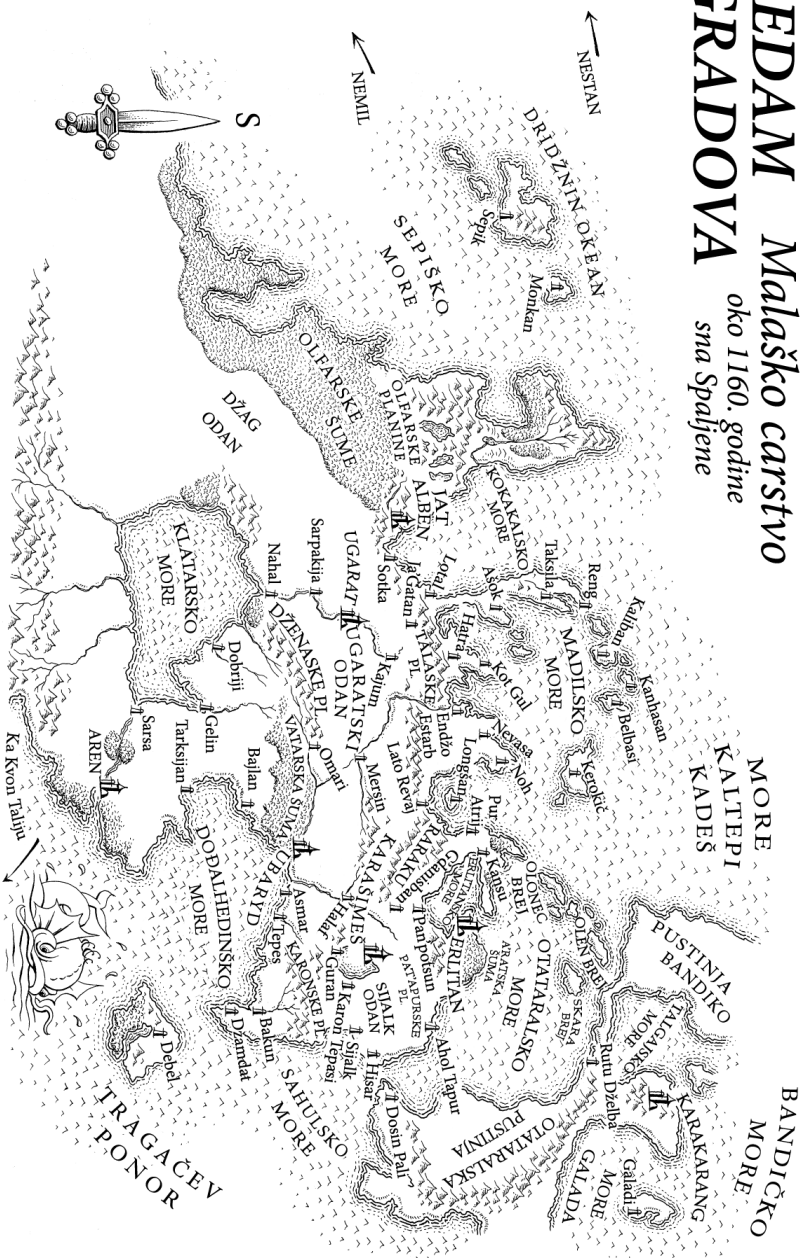
CENTRALNO MALAŠKO CARSTVO

Kvon Tali

SEDAM Malaško carstvo

oko 1160. godine
sna Spajlene

S

Pesničin drum

gazdinstva i pašnjaci

Porugina litica

Loze

Stara Gornja imanja

Park Gavranovog brega

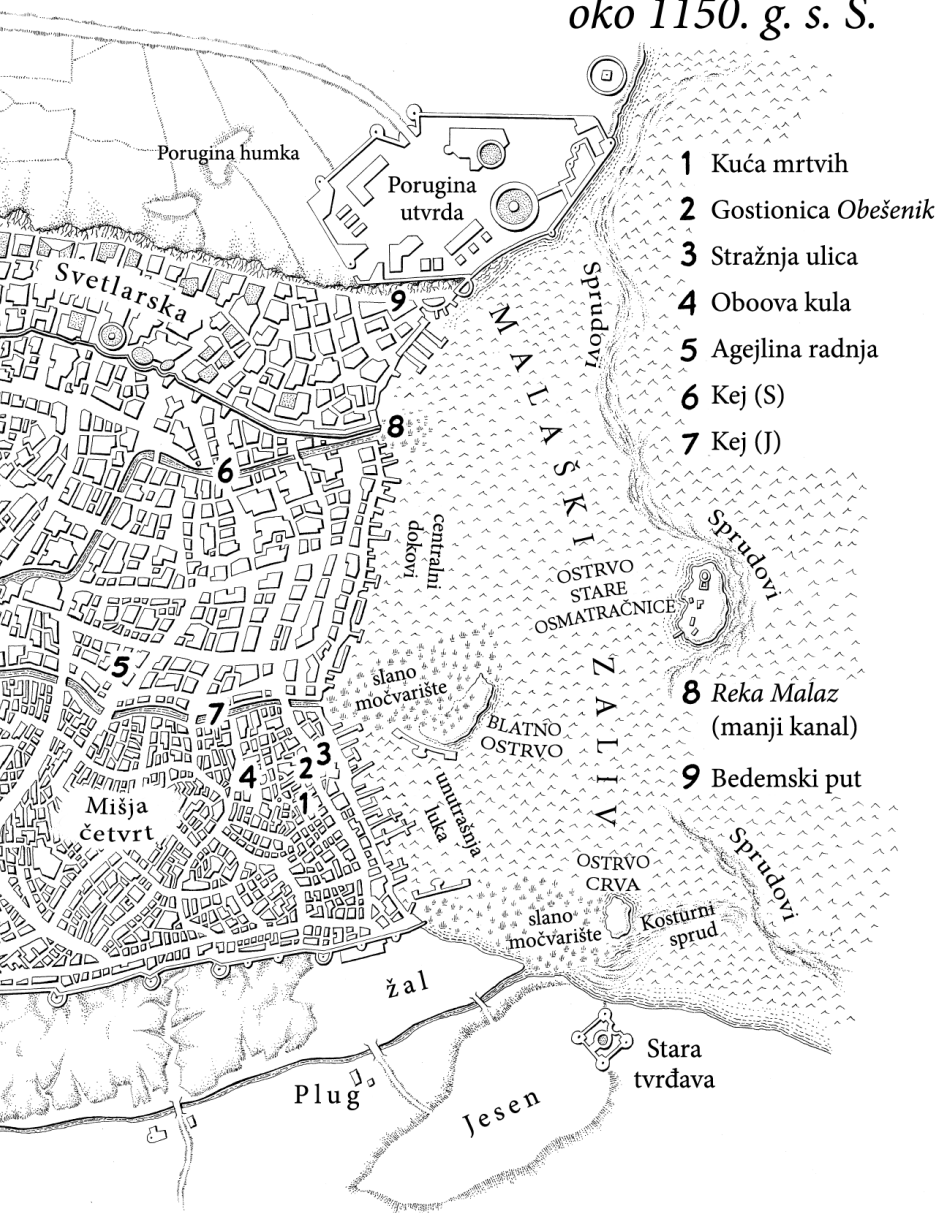
Park Mahovnih humiki

Obroński zid

Obrovnik

Reka Crvendanac

oko 1150. g. s. S.

DRAMATIS PERSONAE

Malažani

Lasin, carica Malaškog carstva

vrhovna zapovednica Tavore, komandant Četrnaeste armije

pesnica Keneb, komandant divizije

pesnica Blistig, komandant divizije

pesnica Tene Baralta, komandant divizije

pesnica Temul, komandant divizije

Nil, vikanski veštac

Neter, vikanska veštica

T'jantar, Tavorina pomoćnica

Lostara Jil, Biserova pomoćnica

Biser, kandža

Nok, admiral Carske flote

Banašar, nekadašnji sveštenik D'rek

Helijan, vodnica gradske straže Kartula

Urb, vojnik gradske straže Kartula

Bezdah, vojnik gradske straže Kartula

Pipavi, vojnik gradske straže Kartula

Brzi Ben, vrhovni mag, Četrnaesta armija

Kalam Mekar, ubica
Glista, nahoče

Odabrani vojnici Četrnaeste armije

kapetan Dobrica, puk Ašok

poručnik Pora, puk Ašok

vodnik Svirac/Žica

desetar Balvan

Sipa

Boca

Korik

Smeška

vodnik Gesler

desetar Olujni

stariji vodnik Brejven Zub

Možda

Zakrpa

Ebron

Sin

Krca

vodnik Balzam

desetar Smrda

Vratošija

Masan Gilani

Ostali

Baratol Mekar, kovač

Kulat, seljanin

Nalis, seljanin

Hejrit, seljanin

Čor, seljanin

Noto Čir, sekač (vidar) čete, Vojska Jednorukog

Hurlokel, izviđač, Vojska Jednorukog
kapetanica Slatkotok, oficir, Vojska Jednorukog
desetar Futgar, oficir, Vojska Jednorukog
pesnica Rajt Bjud, oficir, Vojska Jednorukog
Ormulogan, umetnik
Gambl, njegov kritičar
Apsalar, ubica
Telorast, duh
Zgruša, duh
Samar Dev, veštica iz Ugarata
Karsa Orlong, teblorski ratnik
Ganat, Džagutkinja
Pakost, samuzeta i sestra Gospe Zavist
Korab Bilan Tenu'alas
Lioman Topuzina, prvi vođa pobune
Vrabica, kapetanica gradske straže u Ja'Gatanu
Karpolan Demesand, Trgovački esnaf Trigal
Torahaval Delat, sveštenica Poliel
Rezač, ranije zvan Krokus iz Darudžistana
Heborik Duhoruki, Jurišnik Tričov
Silara, izbeglica iz Raraku
Felisin Mlađa, izbeglica iz Raraku
Sivi Žabac, demon
Mapo Žgolja, Trel
Ikarijum, Džag
Iskaral Pust, vrhovni sveštenik Senke
Mogora, mnoštun
Taralak Vid, Gral i agent Bezimenih
Dedžim Nebral, mnoštun t'rolbaral iz Prvog carstva
Trul Sengar, Tiste Edur
Onrak Odlomljeni, odrešeni T'lan Imas
Ibra Golan, T'lan Imas
Monok Očem, t'lanimaski kostočatac
Minala, komandant čete Senke

Tomad Sengar, Tiste Edur

Perjana Veštica, leterijska robinja

atri-preda Jan Tovis (Sumrak), komandant leterijskih snaga

kapetan Varat Ton, oficir u komandi Sumrak

Taksilijan, tumač

Alrada An, tisteandijski uhoda među Tiste Edurima

Satbaro Rangar, arepejski veštac

Za sve što java posta
U ovo naopako doba
Kad junaci za sobom jedino
Zvon imena svojih ostave
Da iz grla bardova niču
Ja u ovom srcu muklom stojim
Čeznem za sve bleđim damarom
Života palih u prašinu
A šapat šuštači proglašava
Slavu minulu dok pesme tihnu
Sve daljim odjecima
Za sve što java posta
Odaje i dvorane prazne zjape
Iako vičem iz sveg grla –
Jer neko mora
Odgovoriti
Odgovoriti
Svemu ovome
Neko

Doba Silaska
Torbora Fetena

Prolog

1164. godina sna Spaljene

Istral'fenidan, doba D'rek, Crva Jeseni

Dvadeset četiri dana nakon Pogubljenja Ša'ik u pustinji Raraku

Mreže između kula bile su nalik svetlucavim čaršavima razapetim prilično visoko, a lahor što je pirio s mora blago je drmusao te velike niti tako da je izmaglica kiše sipila po gradu Kartulu, kao što je to činila svako jutro u Bistrom dobu.

Na sve se to moglo navići, kad-tad, a pošto su žutoprugi paralti prvi zauzeli nekada zloglasne kule nakon malaškog osvajanja ostrva, što se pak dogodilo pre više decenija, dovoljno je vremena prošlo kako bi se na takve pojedinosti prosto oguglalo. Čak je i prizor nepokretnih galebova i golubova zakačenih posvuda između dvadesetak kula svakog jutra, pre nego što će prvi paukovi veličine pesnice izaći iz svojih obitavališta na višim spratovima kako bi pokupili plen, uzrokovalo tek neznatno gađenje među stanovnicima Kartula.

Vodnica Helijan iz gradske straže okruga Septarha nije bila među njima – bila je, nažalost, izuzetak. Pretpostavljala je da su se neki bogovi tresli od smeha gledajući njenu bednu sudbinu, za koju su nesumnjivo i bili odgovorni. Rođena je u gradu, a prokleta strahom od paukova svake vrste, te je sav svoj životni vek od devetnaest godina proživela u neprestanom užasavanju.

A zašto prosto ne odeš odavde? – beše pitanje koje su joj bezbroj puta postavili saborci i poznanici. Međutim, nije to bilo tako prosto. Zapravo, bilo je nemoguće. Mutna voda u luci beše prljava od odbačenih košuljica i delova mreže, kao i od nato-pljenih leševa što su ličili na pernata klupka, i tu i tamo plutali. Na kopnu je bilo još gore. Mladi paralti su se, nakon bega od starijih paukova u gradu, za svoj opstanak tokom odrastanja borili među krečnjačkim liticama oko Kartula. Iako mladi, ni za mrvu nisu bili manje napasni i otrovni. Uprkos tome što su joj trgovci i zemljoradnici govorili da možeš ići svim putevima i stazama čitav dan a da nijednog ne sretnoš, Helijan nije marila. Znala je da bogovi samo čekaju. Kao i paukovi.

Kad bi bila trezna, ona bi primećivala svašta, odgovorno i marljivo kao što i priliči pripadniku gradske straže. Iako nije bila stalno pijana, hladna trezvenost je samo dozivala histeriju, tako da je Helijan nastavila da pažljivo korača na klimavom konopcu *ne baš* pijanstva. Zbog toga nije znala za neobični brod koji se usidrio na Slobodnim dokovima, a uplovio pred zoru. Zastave su pokazivale da je pristigao s ostrva Malaz.

Brodovi iz Malaza nisu sami po sebi bili neobični, niti pažnje vredni; međutim, jesen je stigla, a zbog preovlađujućih vetrova Bistrog doba maltene je postalo nemoguće ploviti svim pomorskim putevima ka jugu najmanje naredna dva meseca.

Da je svet oko nje bio manje mutan, možda bi takođe primetila – da se uopšte zaputila do dokova, što bi se moglo izvesti pod pretnjom mača uperenog u leđa – da brod nije bio uobičajena barka ili trgovačkog tipa, pa ni vojni dromon, već vitko, graciozno plovilo, građeno stilom koji nijedan brodograditelj Carstva nije koristio poslednjih pedesetak godina. Tajanstvene rezbarije su ukrašavale pramac u obliku sečiva, a sitna oblička do tančina prikazivala zmije i crve. Ukrasne ploče su se pružale niz rub trupa skoro do polovine dužine broda. Krma je četvrta-sta i neobično visoka, sa postrance postavljenim upravljačkim veslom. Posada je brojila desetak ljudi, previše čutljivih za

mornare, a pritom nezainteresovanih da napuste brod koji se ljuľjuškao na doku. Samo se jedna osoba iskrćala istog trenu kad je most postavljen, tik pred svitanje.

Helijan je sve to kasnije doznala. Potrćko koji ju je pronašao bio je mesno derišće što je, ako nije kršilo zakon, tumaralo kod dokova u nadi da će ga neki posetioći unajmiti za vodića. Pružio joj je komad pergamenta i ona oseti da je kvalitetne izrade. Na njemu je bila napisana sažeta poruka, a od sadržine se samo namršćila.

„Dobro, mali, opiši mi ćoveka koji ti je ovo dao.“

„Ne mogu.“

Helijan je bacila pogled preko ramena na ćetvoro stražara koji su stajali iza nje na ulićnom ćošku. Jedan od njih ode iza dećaka i podiže ga jednom rukom zgrabivši ga za dronjavu tuniku. Brzo ga je protresao.

„Da li ti se sećanje malo olabavilo?“, upita Helijan. „Iskreno se nadam, jer ti ni cvonjka neću platiti.“

„Ne mogu da se setim! Pogledô sam ga pravo u lice, vodnice! Samo... ne mogu da se setim kako je izgledô!“

Zagledala se u dećaka na tren, pa proćisti grlo i okrenu se. Stražar je spustio dećaka, ali mu nije pustio tuniku.

„Pusti ga, Urbe.“

Momćić otrća odatle.

Ona nehajno mahnu svojim stražarima da je prate i poće.

Okrug Septarha je najmirniji deo grada, što se, naime, nije dogodilo nekakvom Helijaninom zaslugom. Tu se nalazilo nekoliko trgovaćkih zgrada, a ono malo kuća slućilo je kao obitavalište sledbenika i osoblja desetak hramova što su zauzeli glavnu ulicu okruga. Lopovi koji su ųeleli da ostanu u ųivotu, nisu krali po hramovima.

Povala je svoj odred na ulicu i opet primetila kao su mnogi hramovi oronuli s vremenom. Paralti su voleli ukrasnu arhitekturu, kao i kupole i manje tornjeve, te su svešćenici, ćini se,

gubili bitku. Hrskavi otpaci su im pucali i krckali pod nogama dok su koračali.

Pre više godina, prva noć Istral'fenidana, koja je upravo prošla, bila bi obeležena svetkovinom na celom ostrvu, ispunjenom žrtvama i umilostivljavanjem kartulskoj boginji zaštitnici D'rek, Crvu Jeseni, a arhisveštenik Velikog hrama, demidrek, koračao bi na čelu povorke kroz grad po tepihu od plodnog otpada, njegova bosa stopala bi gazila kroz đubre puno crva i glista. Deca bi jurila šepave pse niz sokake, a one koje bi saterali u ćošak kamenovali bi namrtvo dok bi uzvikivali ime svoje boginje. Kriminalce osuđene na smrt javno bi išibali, butne kosti bi im izlomili, pa bi potom nesretnike pobacali u jame pune buba grobara i crvenih vatrocrva koji bi ih potom proždimali četiri ili pet dana.

Sve je to bilo pre malaškog osvajanja, naravno. Glavna careva meta beše kult D'rek. Vrlo je dobro znao da je srce moći Kartula upravo Veliki hram, kao i da su najmoćniji čarobnjaci na ostrvu bili sveštenici i sveštenice D'rek, koje je predvodio demidrek. Štaviše, nije nimalo slučajno to što su u noći pokolja pred samu pomorsku bitku i potonju invaziju ozloglašeni Plesać i Mrguda, gospodarica Kandže, tako temeljno satrli čarobnjake kulta, uključujući i samog demidreka. Jer, arhisveštenik Velikog hrama tek nedavno je zadobio svoje zvanje nakon što je izveo unutrašnji prevrat, a svrgnuti protivnik mu je bio niko drugi do Tejskren, carev novi – u to vreme – vrhovni mag.

Helijan je samo čula priče o svetkovinama, pošto su zabranjene čim su malaški osvajači zabili carski steg u ostrvsko tlo, ali prilično često je slušala o davnashnjim danima slave, kada je ostrvo Kartul bilo kruna civilizacije.

Sadašnje oskudno stanje jeste maslo Malažana, u tome su se makar svi slagali. Jesen je zaista stigla na ostrvo i među namrštene ostrvljane. Na kraju krajeva, nije samo kult D'rek uništen. Ropstvo je ukinuto, pogubljeničke jame su sastrugane i trajno

zapečaćene. Postojala je čak zgrada gde je desetak zabludelih dobrica usvajalo povređene pse.

Prošli su pored skromnog hrama Kraljice Snova i omraženog hrama Senke prekoputa. Nekada je samo sedam veroispovesti bilo dozvoljeno na Kartulu, šest podređenih D'rek – otud i naziv okruga. Soliel, Poliel, Beru, Spaljena, Kukulja i Fener. Od osvajanja još je kultova došlo – dva malopre spomenuta, pa zatim kultovi Desembri, Toga i Opona. A Veliki hram D'rek, još uvek najveće zdanje u gradu, ostade u bednom, propalom stanju.

Osoba koja je stajala pred širokim stepenicama ulaza bila je u odeći malaškog mornara, izbledelej vodootpornoj koži, iznošenoj košulji od tankog, dronjavog platna. Tamnu kosu je nosio vezanu u kiku, visila mu je između ramena, sasvim bez ukrasa. Kad se okrenuo ka njima, ona je ugledala sredovečno lice pravilnih, dobroćudnih crta, iako je bilo nečeg neobičnog u muškarčevim očima, nečeg pomalo grozničavog.

Helijan duboko udahnu ne bi li razbistrila sumorne misli, pa potom podiže pergament. „Pretpostavljam da je ovo vaše?“

Muškarac klimnu glavom. „Jeste li vi na čelu straže u ovom okrugu?“

Ona se osmehnu. „Vodnica Helijan. Kapetan je umro prošle godine od gangrene na stopalu. Još uvek čekamo zamenu.“

Ironično je podigao obrve. „Nema unapređenja za vas, vodnice? Mogli bismo, dakle, zaključiti da je trezvenost odsudna vrlina za viši čin.“

„U poruci piše da će biti nevolje u Velikom hramu“, reče Helijan, zanemarivši neznančevu drskost, te se okrenu i zagleda u ogromnu građevinu. Primetila je, namrštivši se, da su dvojne vratnice zatvorene. I to baš na ovaj dan od svih ostalih dana. Nečuveno.

„Mislim da će biti, vodnice“, reče čovek.

„Jeste li došli da odate poštu D'rek?“, upita ga Helijan dok se blaga nelagodnost probijala kroz alkoholnu izmaglicu. „Je li kapija zaključana? Kako se zovete i odakle ste?“

„Ja sam Banašar, s ostrva Malaz. Jutros smo stigli.“

Iza nje stražar gundnu za sebe, a Helijan stade da razmisli. Pažljivije pogleda Banašara. „Brodom? U ovo doba godine?“

„Žurili smo koliko smo mogli. Vodnice, mislim da ćemo morati da provalimo u Veliki hram.“

„Zašto ne bismo prosto pokucali?“

„Pokušao sam“, odgovori Banašar. „Niko nije došao.“

Helijan je oklevala. *Da provalimo u Veliki hram? Pesnica će mi za to sise na tiganju ispeći.*

„Na stepenicama ima mrtvih paukova“, iznenada se oglašio Urb.

Okrenuli su se.

„Kukulja nas blagoslovio“, promrmlja Helijan, „i to mnogo mrtvih paukova.“ U njoj se probudila znatiželja pa je pošla da pobliže pogleda. Banašar je krenuo za njom, a tren kasnije i odred.

„Izgledaju...“ Odmahnula je glavom.

„Raspadnuto“, dovrši Banašar. „Istrulelo. Vodnice, vratnice, molim vas.“

I dalje je oklevala. Utom joj pade nešto na pamet i ona se zagleda u njega. „Rekoste da ste žurili ovamo. Zašto? Jeste li sledbenik D'rek? Ne izgledate mi tako. Šta vas je dovelo ovamo, Banašare?“

„Predosećaj, vodnice. Bio sam... pre mnogo godina... sveštenik D'rek, u Džakatakanskom hramu na ostrvu Malaz.“

„Predosećaj vas je doveo skroz do Kartula? Mislite da sam budala?“

U njegovim očima sevnu bes. „Očito ste previše pijani da biste osetili miris koji ja osećam.“ Pogledao je redom stražare. „Jeste li i vi ostali pijani, ili sam zaista jedini?“

Urb se namršti pa reče: „Vodnice, mislim da bi trebalo da provalimo vrata.“

„Pa onda uradi to, sunce ti!“

Posmatrala je kako su njeni stražari nagnuli na vrata. Buka je privukla gomilu, i Helijan ugleda kako se kroz ljude probija

visoka žena u odori, očito sveštenica iz jednog od okolnih hramova. *O, šta sad?*

Ali ženine oči behu prikovane za Banašara, koji je takođe primetio da im ona prilazi i mirno je uzvratio prodorni pogled dok mu lice postade ozbiljno.

„Šta *ti* radiš ovde?“, zahtevala je žena.

„Zar ništa nisi osetila, sveštenice? Uljuljkanost je izgleda bolestina što se brzo širi, kako mi se čini.“

Žena skrenu pogled na stražare koji su šutirali vratnice. „Šta se dogodilo?“

Desna vrata su popucala pa ih je dodatni šut odvalio te su pala na unutra.

Helijan daje znak Urbu da uđe. Ona je pošla za njim, a Banašar ju je pratio.

Smrad je bio nepodnošljiv, a u mraku su se razaznavale velike krvave mrlje po zidovima, komadi mesa raštrkani po uglačanim pločama, i barice žuči, krvi i izmeta, kao i dronjci i pramenovi kose.

Urb je samo dvaput zakoračio i sad je stajao i zurio dole u ono u čemu je stajao. Helijan ga je zaobišla, a ruka joj se sama pružila ka čaturici za pojasom. Banašar joj uhvati ruku. „Ne ovde“, reče joj.

Grubo ga je odgurnula. „Nosi se do Kukulje“, procedi ona, izvadi čaturicu i izvuče čep. Brzo je popila tri gutljaja. „Dese-tare, idi pronađi komandanta Čarla. Trebaće nam više ljudi da obezbedimo mesto i okolinu. Prosledi poruku pesnici, hoću nekoliko magova ovde dole.“

„Vodnice“, reče Banašar, „ovo je više za sveštenike.“

„Ne lupetaj.“ Mahnula je preostalim stražarima. „Pretražite sve. Vidite ima li preživelih...“

„Nema“, istaknu Banašar. „Vrhovna sveštenica Kraljice Snova je već otišla, vodniče. Prema tome, svi hramovi će biti obavešteni. Započće istragu.“

„Kakvu sad istragu?“, zahtevala je Helijan.

Lice mu se iskrivi u grimasu. „Sveštenuku.“

„A šta ćeš ti?“

„Dovoljno sam video“, reče.

„Nemoj ni da pomišljaš da nestaneš odavde, Banašare“, reče ona prelazeći pogledom po sceni pokolja. „Prva noć Jasnog doba u Velikom hramu koju je obeležila orgija. Izgleda da su malčice preterali.“ Još dva brza gutljaja iz čiturnice i blažena zatupljenost se javila. „Imamo za tebe gomilu pitanja...“

Urbov glas je prekide: „Nema ga, vodnice.“

Helijan se osvrnu. „Do Kukulje! Zar nisi pazio na bednika, Urbe?“

Rmpalija raširi ruke. „Ti si razgovarala s njim, vodnice. Ja sam gledao u okupljene napolju. Nije prošao pored mene, to je sigurno.“

„Raširi ljudima opis. Hoću da ga pronađete.“

Urb se namršti. „Ovaj, ne mogu da se setim kako čovek izgleda.“

„Proklet bio, ne mogu ni ja.“ Helijan ode do mesta gde je Banašar do maločas stajao. Začkiljila je dole u otiske njegovih stopala u krvi. Nisu vodili nikud.

Čarolija. Mrzela je čarolije. „Znaš li šta sad čujem, Urbe?“

„Jok.“

„Čujem pesnicu. Zvižduće. Znaš li zbog čega zvižduće?“

„Ne ja. Čuj, vodnice...“

„To je zbog tiganja, Urbe. To ugodno, slađušno šištanje zna da ga toliko oraspoloži.“

„Vodnice...“

„Kuda će nas poslati, šta misliš? Korel? Tu ti je tulum svet-ski. Možda Dženabakis, mada tu se malo smirilo odskora. Sedam Gradova, možda.“ Iskapila je ono što je preostalo od kruškovače u čituri. „Jedno je sigurno, bolje bi nam bilo da se damo na oštrenje mačeva, Urbe.“

Bat teških čizama odzvanjao je ulicom. Najmanje pet-šest odreda.

„Na brodovima nema mnogo paukova, jelda, Urbe?“ Pogledala ga je, borila se protiv zamućenog vida pa se zagledala u izraz očajanja na njegovom licu. „Tako je, zar ne? Reci mi da sam u pravu, sunce ti.“

Pre oko sto godina, grom je udario u ogromno drvo guldinje, bela vatra je poput koplja probila srčiku i rascopala drevno stablo. Garave oprljotine su odavna izbledele dok je pustinjsko sunce peklo svojim neprestanim svetlom po crvotočnom drvetu. Kora je u komadima pootpadala i sad je ležala na gomili preko ogoljenog korenja što se poput ogromne mreže obmotalo oko vrha brda.

Nepravilno brdo je nekad bilo kružno. Uzdizalo se usamljeno u čitavom basenu. Bilo je to veoma namerno ostrvo usred nasumičnog krajolika. Pod raštrkanim stenama beše peskovita zemlja i vijugavo mrtvo korenje, a završni kamen, koji je nekad štutio pogrebnu odaju sa zidovima od kamenih ploča, prepukao je i urušio se te je tako spustio golemu težinu na telo položeno unutra.

Podrhtavanje od koraka retko kad je dopiralo dole do tog tela – možda šaćicu puta tokom proteklog bezbroja hiljadugodišja – da se duša u dugom snu promeškolljila i razbudila, pa prešla u napeto osluškivanje jer nije osetila samo jedan par nogu, već više od deset kako se penju uz strme i naporne uzbrdice i na kraju se okupljaju oko uništenog drveta.

Pređa zaštitnih čini oko stvorenja beše zamršena i složena, ali nepokolebljiva u svojoj mnogostrukoj moći. Ko god ih je ispleo bio je temeljan, izveo je pomne obrede trajnosti, ispisao ih je krvlju i napojio haosom. Nameračio se da večno traju.

Takve namere su zabluda, utemeljena na pogrešnom uverenju da će smrtnici jednog dana biti bez zlobe, bez očajanja. Da je budućnost neko bezbednije mesto od surove sadašnjice, kao i da ono što je prošlo, više nikad neće biti. Dvanaest vitkih

figura umotanih u dronjavo, izmrljano platno glave je pokrilo kapuljačama a lica skrilo sivim velovima. Dobro su znali kakve se opasnosti javljaju kada nužda natera na ishitrena dela. Avaj, takođe su znali i za očajanje.

Svima je bilo suđeno da govore na ovom okupljanju, u redosledu određenom odgovarajućim položajem zvezda, planeta i sazvežđa, svih nevidljivih iza plavog neba, ali im je mesto i te kako poznato. Nakon što su zauzeli položaje, odužio se trenutak mira, te je prvi Bezimeni progovorio.

„Evo nas opet na pragu neminovnosti. Ovi obrasci su odavna predskazani, otkrivajući da nam je sav trud bio zalud. U ime bogaza Mokre, zazivam obred oslobađanja.“

Na te reči stvorenje unutar humke oseti iznenadno pucanje, te je razbuđena svesnost odjednom pronašla svojstvo. Zvao se Dedžim Nebral. Rođen je uoči noći smrti Prvog carstva, kada su ulice grada gorele, a vrisci proglasili nezaustavljiv pokolj. Jer tad su T’lan Imasi stigli.

Dedžim Nebral, rođen s potpunim znanjem, dete sa sedam duša, izmigoljio se krvav i drhtav iz majčinog hladnog tela. Dete. Gnusoba.

T’rolbarali, demonske tvorevine ruku Desimbelakisa lično, mnogo pre nego što su se Psi Tame uobličili u carevom umu. T’rolbarali, izopačeni ishodi loših odluka, behu istrebljeni, satrveni na carevu ličnu zapovest. Pili su krv, jeli ljudsko meso, a behu sposobni za dubine lukavstva kakve ni Desimbelakis nije mogao da zamisli. Međutim, sedam t’rolbarala je uspelo da izbegne svoje lovce na neko vreme, dovoljno da prenesu nešto od duša svojih na smrtnu ženu, obudovelu u Trelskim ratovima i bez porodice, ženu koju niko neće primetiti, čiji su um mogli da skrše, čije su telo mogli da uobličie u posudu za hranjenje – M’ena Mahibi – jer je sedmoliko dete mnoštun t’rolbaral brzo raslo u njoj.

Rođen je u noći užasa. Da su T’lan Imasi pronašli Dedžima, ne bi oklevali: izvukli bi svih sedam demonskih duša, svezali bi

ih u večnost bola, crpeli bi im moć, polako i postepeno, da hrani t'lanske kostočace tokom neprestanih ratova protiv Džaguta.

Ali Dedžim Nebral je pobegao. Moć mu je rasla kako se hranio, noć za noć u ruševinama Prvog carstva. Uvek se krio, čak i od ono malo samuzetih i mnoštuna što su preživeli Veliki pokolj, jer ni oni ne bi dozvolili da Dedžim ostane u životu. Proždrao je i nekoliko njih, jer je bio pametniji i brži, i samo da Deragoti nisu nabasali na njegov trag...

Psi Tame su imali gospodara u tim danima, pametnog gospodara, koji je bio vešt u činima hvatanja i kad bi se nameračio na nešto, ne bi nikako odustajao.

Nakon samo jedne greške Dedžimova sloboda se okončala. Vezivanja su se taložila i oduzimala mu samosvest, a s njom i svest o tome da je nekad bilo... drugačije.

A sad... *nanovo budan*.

Druga prilika, žena, reče: „Prostire se ravnica zapadno i južno od Raraku, nepregledna i ravna mnogo liga u svim pravcima. Kada se pesak razduva, krhotine miliona slomljenih vrčeva ostaju otkrivene, pa prelazak preko ravnice bosih nogu ostavlja trag krvi. U ovom prizoru se nalaze mnoge neublažene istine. Na stazi iz divljaštva... nešto se mora razbiti. A putnik mora krvlju platiti putarinu. Pozivam se na moć bogaza Telasa i zazivam obred oslobađanja.“

U humci Dedžim Nebral postade svestan svog tela. Izubijani mišići, napete kosti, oštar šljunak, sipavi pesak, ogromna težina na njemu. Bol.

„Pošto smo odgovorni za ovu nepriliku“, reče treći sveštenik, „mi moramo započeti razvoj rešenja. Haos goni ovaj svet, kao i sve ostale. U moru stvarnosti može se pronaći mnoštvo slojeva, jedno bivstvo što teče nad sledećim. Haos preti olujama i plimama i ćudljivim strujama, te sve šalje u užasni sunovrat. Odabrali smo jednu struju, strašnu, neokovanu silu – odabrali je da povede, da skriveno i nesputano ostvari svoj smer. Nameravamo da nahuškamo jednu silu na drugu, pa

time uzrokuje uzajamno uništenje. Preuzimamo strašnu odgovornost u tome, pa ipak jedina nada za uspeh nalazi se upravo u nama, u onome što činimo ovde i sad. U ime bogaza Denjula, zazivam obred oslobađanja.“

Bol je iščileo iz Dedžimovog tela. I dalje svezan i nepokretan, mnoštun t'rolbaral oseti kako mu telo zaceljuje.

Četvrti Bezimeni reče: „Moramo priznati žalost i bol prema predstojećoj pogibiji časnog sluga. Ali, avaj, ona mora biti kratkoveka a time i nepravedna prema nesrećnoj žrtvi. Ovo, naravno, nije jedina žalost što nam sleduje. Što se drugoga tiče, uveren sam da smo se svi pomirili s mislima, inače ne bismo bili ovde. U ime bogaza D'risa, zazivam obred oslobađanja.“

Sedam duša u Dedžimu Nebralu postadoše različite jedna od druge. Mnoštun, sad znatno više no ranije, ne sedam što su jedno – iako bi se moglo reći da je i to tačno – već sedam različitih ličnosti, nezavisnih a sjedinjenih.

„Još uvek ne pojmimo svaku tančinu ove staze“, reče peta osoba, sveštenica, „međutim, odsutni iz naših redova ne smeju stati u svojim nastojanjima. Senodvora ne možemo – ne smemo – potceniti. Previše zna. O Ejzatu. Možda čak i o nama. Još uvek nam nije neprijatelj, ali to ga ne čini saveznikom. On... smeta. Rado bih da ga uklonimo čim se za to ukaže prilika, iako shvatam da je moje gledište u manjini. Međutim, ko je drugi svesniji od mene kraljevstva Senke i njenog novog gospodara? U ima bogaza Mianasa, zazivam obred oslobađanja.“

Utom Dedžim shvati moć svojih senki, sedam izrođenih obmanjivača, njegovih saveznika u zasedama u neophodnom lovu koji ga je održao u životu, koji mu je pružio toliko zadovoljstva, mnogo više od punog stomaka i sveže, tople krvi u venama. Lov je predstavljao... dominaciju, a dominacija je bila izvrsna.

Šesta Bezimena progovori neobičnim naglaskom, kao da nije s ovog sveta: „Sve što se odvija u domenu smrtnika daje obličje tlu po kom bogovi kroče. Stoga, nikad nisu sigurni u svoj

hod. Na nama je da pripremimo korake, da iskopamo duboke, smrtonosne jame, zamke i klopke što će oblikovati Bezimeni, jer mi smo šake Ejzata, mi oblikujemo volju Ejzata. Naš je zadatak da sve ostane na svom mestu, da zalečimo ono što bi pocepano, da neprijatelje svoje uništimo ili zanavek zarobimo. Izvojevaćemo pobjedu. Pozivam se na moć raskomadanog bogaza Kuralda Emurlana i zazivam obred oslobađanja.“

Postoje lakše staze kroz svet, staze u krhotinama, i Dedžim ih je već koristio. I ponovo će. Uskoro.

„Bargasti, Treli, Tarteno Toblakaji“, začu se brundavi glas sedmog sveštenika, „to su preživele niti imaske krvi, bez obzira ko prisvaja njenu čistotu. Takve su tvrdnje izmišljotine, ali i izmišljotine imaju svrhu. One potvrđuju različitost, preusmeravaju već utabane staze, kao i one negažene. One iscrtavaju znamenja na barjacima u svakom ratu i time opravdavaju pokolje. Njihova svrha je, naime, da ustanove prigodne laži. U ime bogaza Telana, zazivam obred oslobađanja.“

Vatra u srcu, iznenadno dobivanje života. Hladno telo postade toplo.

„Zaleđeni svetovi se kriju u tami“, promuklo se oglasi osmi Bezimeni, „i čuvaju tajnu smrti. Tajna je jedinstvena. Smrt stiže kao znanje. Prepoznavanje, shvatanje, prihvatanje. To je to, i ništa više i ništa manje. Doći će trenutak, možda čak vrlo uskoro, kada će smrt otkriti svoj lik u mnoštvu prikaza, i nešto novo će nastati. U ime Kukuljinog bogaza, zazivam obred oslobađanja.“

Smrt. Bila mu je ukradena. Lopov je bio gospodar Pasa Tame. Ona je nešto za čim možda treba čeznuti. Ali ne još.

Deveti sveštenik počeo s mekim, zvonkim kikutom, pa reče: „Gde je sve počelo, tu će se i vratiti na kraju. U ime bogaza Kuralda Galejna, Istinske tmine, zazivam obred oslobađanja.“

„I u ime Rašana“, deseti Bezimeni nestrpljivo prosikta, „zazivam obred oslobađanja!“

Deveti sveštenik se opet zakikota.

„Zvezde se okreću“, reče jedanaesti Bezimeni, „a time i napetost raste. Pravedno je sve što radimo. U ime bogaza Tir-lana, zazivam obred oslobađanja.“

Čekali su. Na dvanaestog Bezimenog da se oglasi. Ali ona ni reč nije izustila, već je pružila vitku ruku prekrivenu rđavo-crvenom krljušti koja svakako nije bila ljudska.

Utom Dedžim Nebral oseti prisustvo. Svest, hladna i surova, sipila je odgore i mnoštun se odjednom uplaši.

„Čuješ li me, t'rolbarale?“

Čujem.

„*Namera nam je da te oslobodimo, ali moraš nam platiti za to odrešenje. Ako odbiješ da nam platiš, mi ćemo te nanovo poslati u bezumni zaborav.*“

Strah je prerastao u užasavanje. *Šta zahtevate od mene?*

„Pristaješ li?“

Pristajem.

Tad mu je objasnila šta je potrebno da uradi. Učini mu se kao da je prosto. Manji zadatak, lako će to obaviti. Dedžimu laknu. Neće dugo ni potrajati, žrtve su blizu, na kraju krajeva, a kad završi s tim, mnoštun neće imati više nikakvih obaveza te će moći da radi šta god mu se prohte.

Dvanaesta predstavnica Bezimenih, koja je nekad bila znana kao Sestra Pakost, spusti ruku. Znala je da je od njih dvanaest okupljenih jedino ona mogla da preživi izlazak ovog užasnog demonu. Jer Dedžim Nebral će biti gladan. Nažalost, i na nesreću, ostali će se zaprepastiti kad bude pobegla – tren samo pre nego što t'rolbaral napadne. Imala je svoje razloge, naravno. Pre svega, bila je to jednostavna želja da ostane živa, makar još malo. Što se ostalih razloga ticalo, bili su njeni i ničiji više.

Progovorila je: „U ime bogaza Starvalda Demelajna, zazivam obred oslobađanja.“ Iz njenih reči se spustila sila, spuštala se kroz korenje mrtvog drveta, kroz kamen i pesak, rastapala je jednu čin za drugom, sila u svetu poznata kao otataral.

I Dedžim Nebral se uzdignu u svetu živih.

Jedanaest Bezimenih su počeli sa svojim konačnim molitvama. Većina ih nije ni dovršila.

Na izvesnoj udaljenosti odatle, pred malom vatrom sedeo je, prekrštenih nogu, istetovirani ratnik koji je zabacio glavu začuvinši udaljene vriske. Pogledao je na jug i ugledao zmaj kako se s teškoćom diže s brda koje je obzorje oivičavalo, dok su se umrljane krljušti presijavale na umirućoj sunčevoj svetlosti. Posmatrao ga je kako se uzdiže sve više i više, te se ratnik namrgodi.

„Kučka“, promrmljao je. „Trebalo je da pretpostavim.“

Ponovo je seo, a vrištanje je polako zamiralo u daljini. Duguljaste senke među stenama oko njegovog malog logora odjednom postadoše neprijatne, guste i razmazane.

Taralak Vid, gralski ratnik i poslednji preživeli iz krvne linije Erola, skupi puna usta pljuvačke i ispljunu je na dlan leve šake. Spojio je dlanove i ravnomerno ju je rasporedio te iskoristio da zalizanu crnu kosu poravna zamršenim pokretima što su remetili gomilu muva koje su se kroz nju muvale, mada samo na tren, jer su se ubrzo vratile na svoje mesto.

Nakon nekog vremena, osetio je da je stvorenje završilo s jelom, i da je krenulo. Taralak se uspravio. Ispišao se u vatricu kako bi je ugasio, pa je pokupio oružje i pošao da pronađe demonov trag.

Osamnaest stanovnika je živelo u skupu udžerica na raskršću. Staza koja je išla uporedo s obalom zvala se Tapurski put, a tri dana peške na sever nalazio se grad Ahol Tapur. Drugi put, ne više od utabane stazice, prelazio je Pat'Apurske planine pa daleko u kopno, gde se potom pružio na istok pored ovog zaseoka, pa još dva dana puta gde je konačno dosegao obalski drum duž Otataralskog mora.

Pre četiri veka, selo je napredovalo na ovom mestu. Obronak na jugu prekrivala su stabla tvrdodrava sa osobenom, pernatom krošnjom. To je drvo izumrlo na potkontinentu Sedam gradova. Nekako je i prikladno to što su od tog drveta pravili sarkofage, a selo je postalo čuveno u gradovima sve do Hisara na jugu, Karašimeša na zapadu, i Erlitana na severozapadu. Posao je izumro s poslednjim stablom. Nisko rastinje je nestalo u kozjim želucima, gornji deo tla su vetrovi oduvali, a selo je za vreme samo jednog pokolenja potonulo do sadašnjeg bednog stanja.

Preostalih osamnaest stanovnika pružalo je usluge koje su sve manje bile tražene. Opskrbljivali su vodom karavane u prolazu, opravljali šatre i tome slično. Malaški zvaničnik je jednom došao pre dve godine, mrmljao nešto o novom uzdignutom drumu, kao i o garnizonu u nekoj ispostavi, što se dogodilo zahvaljujući nezakonitoj trgovini sirovim otataralom, koja je pak zbog nekih drugih carskih poduhvata presušila.

Skorašnja buna je jedva očešala društvenu svest stanovnika, osim povremene glasine kad bi neki glasnik ili odmetnik projahao, mada čak ni takvi više nisu zalazili u zaselak. U svakom slučaju, bune su bile za neke druge ljude.

Stoga je pojava pet prilika, što su stale na najbliže uzvišenje na stazi ka unutrašnjosti, odmah nakon podneva, ubrzo bila primećena, a glas o tome je stigao i do prećutno određenog vođe zajednice, kovača po imenu Baratol Mekar, jedinog stanovnika koji se nije tu rodio. Malo se znalo o njegovoj prošlosti u svetu, osim onog očiglednog: garava, maltene poput oniksa crna boja kože, upućivala je na pripadnost nekom plemenu na jugozapadnom uglu potkontinenta, na stotine, a možda i hiljade liga oдавde. Vitičasti ožiljci na obrazima nagoveštavali su poreklo u borbama, baš kao i mreža posekotina od sečiva svud po šakama i podlakticama. Znali su ga kao ćutljivog čoveka i skoro pa bez ikakvog mišljenja – makar nijedno nije obznanio drugima – tako da je bio savršen za nezvaničnog poglavara seoceta.

U pratnji šestorice odraslih koje je i dalje gonila znatiželja, Baratol Mekar je pošao jedinom ulicom sve do ivice zaseoka.

Udžerice s obe strane behu ruševne, odavno napuštene, krovovi su im upali a zidovi se krunili u nanose peska. Na šezdesetak koraka odatle stajalo je pet osoba, potpuno nepomično, ako se izuzme lelujanje dronjavih resa na krznanim ogrtačima. Dvoje je držalo koplja, a ostalo troje nosilo duge dvoručne mačeve na leđima. Izgledalo je kao da je nekima falio pokoji ud.

Baratolove oči nisu više tako oštre kao nekada. Pa ipak... „Dželim, Filijade, vratite se u kovačnicu. Hodajte, nemojte trčati. Nađite sanduk iza namotanih koža. Zaključan je katan-cem. Slomite ga. Izvadite sekiru i štit, i oklopne rukavice, i šlem – ostavite verižnjaču – za to nema vremena. A sad, idite.“

Za jedanaest godina koliko je Baratol živio među njima, nikad nije izgovorio toliko reči zaredom. I Dželim i Filijad su zaprepašćeno zurili u kovačeva široka leđa, te su se, kad im je iznenadni strah zabrbotao stomake, okrenuli i nekako ukrućeno pošli nezgrapnim, predugim koracima, nazad niz ulicu.

„Razbojnici“, prošapta Kulat, pastir koji je zaklao svoju poslednju kozu u zamenu za flašu žestokog pića od karavana što je prošao selom pre sedam godina i otad ništa nije radio. „Možda samo 'oće vode – niš' drugo nemamo.“ Mali okrugli kamenčići koje je držao u ustima zveckali su dok je govorio.

„Neće ovi vode“, reče Baratol. „Vi ostali, naoružajte se – bilo čim... ne, batali. Samo se vratite kući. I ne izlazite.“

„A šta čekaju?“, upita Kulat dok su se ostali razilazili.

„Ne znam“, priznade kovač.

„E pa, kako ih gledam, stvarno ne znam iz kog su plemena.“ Na čas je sisao kamenčiće pa zatim nastavio: „I ta krzna – nije li malkice vruće za krzna? Pa ti šlemovi od kosti...“

„Od kosti su? Bolje vidiš od mene, Kulate.“

„Ma jedino me još vid služi, Baratole. Zdepasto neko društvanje, a? Znaš li možda koje su pleme?“

Kovač klimnu. Iz sela, iza sebe, začuo je Dželima i Filijada kako glasno dišu od žurbe. „Mislim da znam“, reče Baratol odgovorivši Kulatu.

„Oće l' biti nevolje s njima?“

Dželim je stigao, muku mučeći s teškom dvoseklom sekirom čije su držalje obmotavale gvozdene trake, s otežane jabuke je visila omča od lanca, a na uglačanim sečivima se srebrno presijavao arenski čelik. Na gornjem delu oružja štrčao je troperni vrh za udaranje, oštrice su nalikovale vrhu strele za samostrel. Mladić je sad zurio dole u oružje kao da je žezlo matorog cara.

Pored Dželima stajao je Filijad i pridržavao gvozdene krljušne rukavice, okrugli štit i šlem sa samdalom i rešetkastim štitnikom za lice.

Baratol je uzeo rukavice i navukao ih. Krljušti su se pružale sve do šarke na čašici lakta, tako da su se rukavice vezivale tik iznad lakta. Na donjem delu rukava, od zgloba do čašice, nalazila se iskrzana šipka od crnog gvožđa. Zatim je uzeo šlem i namrštio se. „Zaboravio si prošivenu postavu.“ Vratio mu ga je. „Daj mi štit – veži mi ga za ruku, proklet da si, Filijade. Zategni to. Dobro je.“

Kovač tad pruži ruku ka sekiri. Dželim je morao obema rukama da zapne iz sve snage da bi podigao oružje dovoljno visoko kako bi ga onda dodao Baratolu, koji je desnu ruku provukao kroz omču od lanca, pa je dvaput obmotao pre nego što je zgrabio držalje i naizgled bez po muke podigao sekiru iz Dželimovog hvata. Njima dvojici utom reče: „Bež'te odavde.“

Kulat je ostao. „Evo ih, prilaze, Baratole.“

Kovač nije skidao pogled s pridošlica. „Nisam baš toliko slep, matori.“

„Pa, moraš biti, kad si već ostao tu 'de jesi. Reče da ti je poznato pleme – jesu li, možda, došli po tebe? Neka stara osveta?“

„Možda“, složi se Baratol. „Ako je tako, onda vi niste u opasnosti. Kad budu završili sa mnom, otići će.“

„Jesi l' siguran ti u to?“

„Nisam.“ Baratol podiže sekiru i spremi se. „S T'lan Imasi-ma se nikad ne zna.“

Prva knjiga

Hiljadoprsti bog

Zavojitom stazom siđoh u dolinu,
Gde niski kameni zidovi razdvajahu gazdinstva,
A svaka pravilna poljana imaše mesto svoje u obrascu,
Što svakom ko življaše tamo beše dobro znan,
Da ih vodi na putima i poslovima tokom dana,
I pripomogne u najmrkljim noćima
Nazad do kućnog praga i razigranih pasa.
Hodah tako kad me pozva starac neki
Što se diže s posla svog mukotrpnog,
Te osmehom htede da zabašuri
Procenjivački i merkavi pogled svoj.
Pitah ga da mi ispriповeđa sve što znade
O zemljama na zapadu, iza doline.
Njemu laknu i reče da su onde gradovi,
Veliki i svakojakih čuda puni,
Te da su tu neki kralj i sveštenici
Što se samo prepirati znaju, i jednom,
Reče, da je bio video oblak prašine od
Koraka vojske koja je u boj išla,
Beše uveren, nekud na hladni jug daleki,
I time saznadoh sve što starina znade,
Ne mnogo, jer nikad on ne beše izvan doline,
Od rođenja do sad, i istini za volju,
Ništa više ne znade mi reć, jer je svuda
I odvajkada je takav obrazac nižnjima namenjen,
A znatiželja nenaoštrema i rđava čami,
Iako mu još za rukom pođe da me priupita
Ko sam i kako dođoh i kuda se zaputih,
Ostavi me starina da mu odgovorim, uz osmeh kratki,
Da u gradove svakojakih čuda punih idem,
Ali da prvo moram ovuda proći.
Ne primeti starina da su mu psi po zemlji polegali,
Jer tu i otidoh bez reči, jer znate, dođoh ja,
Gospodarica pošasti, i ovo beše, avaj dokaz
Mnogo većeg i značajnijeg nauma.

Poliel na put pođe
Alas kel Tat

Prvo poglavlje

Ulice su krcate lažima ovih dana.

Vrhovni mag Tejskren,
na krunisanju carice Lasin,
Zabeležio carski istoričar Dujker

1164. godina sna Spaljene

Pedeset osam dana nakon Ša'ikine pogibije

Ćudljivi vetrovi su rasejali prašinu ranije tog dana, i svi koji su pristigli u Erlitan kroz istočnu kapiju bili su prekriveni, i po odeći i koži, bojom crvenih peščarskih brda. Trgovci, hodočasnici, govedari i putnici pojavljivali su se pred stražarima kao da su zazvani, jedan za drugim, iz uskomešane izmaglice, te su se pognutih glava i očiju iza tankih proreza namotane umrljane tkanine probijali do zavetrine iza kapije. Za govedarima su nastupala rđom pokrivena stada koza, konji i volovi su stizali spuštenih glava i s krugovima blatnjave prašine oko nozdrva i očiju, kola su šuštalala dok je pesak curio između trošnih dasaka. Stražari su ih posmatrali dok su razmišljali samo o kraju smene, pa i o kadama, jelu i toplim telima, o svemu što ih čeka kao redovna nagrada za obavljanje dužnost.

Primitili su i ženu koja je stigla peške, ali iz potpuno pogrešnih razloga. Onako umotana u usku svilu, glave i lica skrivenih pod maramom, ipak je bila dostojna da je bolje pogledaju, ako ni zbog čega drugog, onda zbog mekog hoda i njihanja kukova. Pošto su stražari bili muškarci, i pod uticajem svoje mašte, potrudili su se da zamisle sve ostalo.

Primitila je i ona njihovu trenutnu pažnju i dobro ju je razumela te se nije zabrinula. Povoda za brigu bi bilo da je jedna od stražara bila žena, ili obe čak. One bi se zapitale kako to da je ušla u grad baš na ovu kapiju, kako je očigledno peške došla baš ovim putem što je ligu za ligom vijugao kroz suva, maltene beživotna brda, te potom uporedo pratio uglavnom nenastanjeno šipražje narednih nekoliko liga. Još je čudnije to što je stigla bez zaliha, a nežna koža njenih mokasina jedva da je bila iznošena. Da su stražari bile žene, one bi joj prišle i dočekale je svakakvim pitanjima, na koja ne bi mogla iskreno da odgovori.

Srećom po stražare, dakle, što su bili muškarci. Srećna je okolnost i to što ih je mašta nagnala da je pogledom prate niz ulicu, bez trunke sumnje, ali zato grozničavo razodevaju obline njenog tela uz svaki pokret njenih kukova, pokret koji je tek neznatno naglašavala.

Došavši do raskrsnice, skrenula je levo i nekoliko trenutaka kasnije im je nestala iz vidokruga. Vetar je manje duvao ovde u gradu, ali je fina prašina nastavila da pada i sve prekriva jednoličnim prahom. Žena je nastavila kroz gomilu, kretala se postepeno u spirali ka unutra, ka Džen'rabu, Erlitanovom centralnom telu, ogromnoj višespratnoj ruševini čiji su jedini stanovnici bile štetočine i gamađ, kako četvoronožne, tako i one dvonožne. Kad je napokon ugledala urušene zgrade, pronašla je obližnju gostionicu, sasvim skromnog izgleda i bez ikakvih želja da bude bilo šta više od mesnog pojila s nekoliko kurvi u sobama na spratu i nešto više od desetak redovnih mušterija u prizemlju.

Pored ulaza u kafanu nalazio se zasvođeni prolaz u omanji vrt. Žena je ušla u taj prolaz kako bi otrešla prašinu s odeće, a potom je pošla u plitku baru muljevite vode ispod fontane što je neujednačeno curkala, gde je odmotala svoju maramu i oprala lice, makar toliko da je oči više ne peku.

Vratila se iz prolaza i ušla u gostionicu.

Mrak, dim iz ognjišta, uljanih lampi, durenga, itralbe i rđo-lista visio je pod niskom tavanicom od žbuke, tri četvrtine prostora je bilo zauzeto kao i svi stolovi. Mladić koji je ušao nekoliko trenutaka pre nje sad je bez daha pripovedao o nekoj avanturi u kojoj je jedva izvukao živu glavu. Videvši sve to, devojka je zaobišla mladića i njegove slušaoce i dozvolila sebi da se blago osmehne, od čega joj lice, možda, postade tužnije nego što je nameravala.

Našla je mesto za šankom i pozvala konobara. Prišao je i zagledao se u nju dok je poručivala, na erliju bez naglasaka, flašu pirinčanog vina.

Na to je on pružio ruku pod šank i ona začu zveckanje flaša dok je on, na malaškom, rekao: „Nadam se da ne očekuješ ništa posebno, devojko.“ Uspravio se, otro prašinu s glinene boce pa se zapiljio u čep. „Ova je makar još uvek zapečaćena.“

„Biće to sasvim u redu“, reče ona, i dalje govoreći mesnim dijalektom, te poređa na šank tri srebrna polumeseca.

„Namerila da popiješ sve?“

„Trebaće mi soba gore da se uvučem“, odgovori devojka i otčepi flašu čim konobar spusti pred nju limeni pehar. „Soba s bravom“, dodade.

„Onda ti se Oponi osmehuju“, reče on. „Jedna se upravo oslobodila.“

„Odlično.“

„Jesi li s Duđekovom vojskom?“, upita je konobar.

Ona nali pun pehar ćilibarnog, pomalo mutnog vina. „Nisam. Što, je l' ovde?“

„Samo nešto zaleđine“, odgovorio joj je. „Glavnica je izmarširala pre šest dana. Naravno, ostavili su garnizon. Zato sam se i pitao...“

„Ne pripadam ja ničijoj vojsci.“

Ućutkao ga je njen neobično hladni i bezizražajni ton. Nekoliko trenutaka kasnije otišao je da usluži sledeću mušteriju.

Pila je. Polako je dosipala iz flaše dok je svetlost napolju nestajala, a gostionica se punila, mušterije postajale glasnije, laktovi i ramena su je gurali češće nego što je bilo neophodno. Nije obraćala pažnju na povremeno pipkanje, oči nije pomerala s tečnosti u peharu pred sobom.

Kad je napokon završila, okrenula se i nesigurno zateturala kroz gomilu tela da bi na kraju stigla do stepenica. Obazrivo se pela rukom se pridržavajući za klimavu ogradu i nejasno je shvatila da je neko, nimalo iznenađujuće, prati.

Na odmoristu se leđima oslonila na zid.

Stranac je stigao s glupavim osmehom na licu, koji se pak skamenio kada mu je vrh noža pritisnuo kožu ispod levog oka.

„Vrati se dole“, reče žena.

Suza krvi mu poteče niz obraz, nakupi se i nabuja duž vilice. Drhtao je, trgnuo se kad je vrh ušao dublje. „Molim te“, prošaptao je.

Ona posrnu malo, pa mu neizbežno raseče obraz, srećom nadole, a ne nagore u oko. Jauknuo je i zateturao se unazad, podigao ruke ne bi li zaustavio krvarenje, pa kudecavo ode dole niz stepenice.

Odozdo se začuše povici, a zatim grubo smejanje.

Žena se zagledala u nož koji je držala, pitajući se pritom odakle on tu i čija se to krv presijavala.

Nema veze.

Krenula je u potragu za svojim sobičkom i na kraju ga je pronašla.

Velika peščana oluja je sasvim prirodna, nastane u Džag odanu i ćudljivo se zavrtloži u srce potkontinenta Sedam gradova. Vetrovi su duvali na sever duž istočne strane brda, vrleti i starih planina što okružuju Svetu pustinju Raraku – pustinju koja je sad postala more – pa zatim bivaju uvučene u rat munja po svoj širini obronaka koji se može videti iz Pan’potsuna i

G'danisbana. Zaokrećući na zapad, oluja je izbacila uskvi-tlane pipke od kojih je jedan udario na Erlitan pre nego što je utihnuo nad Erlitanskim morem, a drugi je čak stigao do Pur Atrija. Dok se glavnicu oluje vraćala ka unutrašnjosti kopna, još jednom je skupljala energiju i vojevala po severnoj strani Talaskih planina, obavivši gradove Hatru i Ja'Gatan pre neg se po poslednji put okrene na jug. Prirodna oluja, zadnji poklon, možda, od starih duhova pustinje Raraku.

Vojska u bekstvu, vojska Liomana Topuzine, prihvatila je taj dar i danima je bez prestanka jahala u tom nemilosrdnom vetru. Dani su se razvukli u nedelje, spoljašnji svet je sveden na zid lebdećeg peska, što je još gorče podsećao preživle na njihov voljeni Vihor, malj Ša'ik i Dridžnu Apokalipse. Pa ipak, čak i u gorčini je bilo života, bilo je spasenja.

Tavorina malaška vojska je i dalje bila u poteri, međutim, nisu žurili, nije ih obuzela bezglava glupost prikazana tren nakon Ša'ikine smrti i sloma pobune. Sad je lov bio odmereno, taktičko praćenje poslednje organizovane sile koja se suprotstavljala Carstvu. Sile za koju se verovalo da nosi Svetu knjigu Dridžne, jedinu relikviju nade za pobunjenike Sedam gradova spremne na borbu.

Iako nije bila kod njega, Lioman je svaki dan proklinjao tu knjigu. I to skoro s verskim žarom i zapanjujućom maštovitosti, režao je svoje psovke, a vetar je srećom odnosio reči tako da je jedino Korab Bilan Tenu'alas, koji je jahao blizu svog komandanta, mogao da čuje. Kad bi se umorio od tih tirada, Lioman bi smišljao zapetljane planove kako da uništi knjigu kad mu jednom bude dopala šaka. Vatra, konjska mokraća, žuč, morantski naboji, zmajev želudac... sve dok se iznureni Korab ne bi prosto udaljio kako bi jahao u razumnijem društvu svojih saboraca.

A oni bi ga onda zastrašeno opsedali svakakvim pitanjima dok su bacali nemirne poglede prema Liomanu. Šta je to on govorio?

Molitve, odgovorio bi im Korab. Naš komandant se moli Dridžni po cele dane. Lioman Topuzina je pobožan čovek, govorio bi im.

Onoliko pobožan koliko bi se i očekivalo. Pobuna se urušavala, vetrovi su je raznosili. Gradovi su jedan za drugim kapitulirali, čim su se carske armije i brodovi pojavili. Građani su se okretali protiv svojih komšija u žaru da razotkriju prestupnike kako bi ovi odgovarali za mnoštvo zverstava počinjenih tokom bune. Nekadašnji junaci i sitni tirani sad su izvođeni pred ponovne okupatore, a krvožednost je bila nezajažljiva. Takve sumorne vesti su dopirale do njih od karavana na koje bi povremeno nabasali u svom neprestanom bekstvu. A sa svakom trunkom vesti, Liomanu se lice sve više smrkavalo, kao da je jedino tako mogao da sveže svekoliki gnev u sebi.

Bilo je to zbog razočaranja, težio se Korab i svaki put bi tu misao naglasio dugim uzdahom. Narod Sedam gradova tako se brzo odrekao slobode izvojeване po ceni toliko života, a to je zaista bila gorka istina i najbedniji pokazatelj ljudske prirode. Zar je onda sve bilo uzalud? Kako onda da pobožni ratnik ne oseti razočaranje od kog mu je duša izgarala? Koliko je desetina hiljada ljudi poginulo? *Zbog čega?*

I time je Korab sebi govorio kako shvata svog komandanta. Shvatio je da Lioman nije bio u stanju da to zaboravi, ne još, a možda nikad. Čvrsto se držao za san koji je davao značenje svemu što se izdešavalo.

Zapetljane misli. Mnogo je sati potrošio Korab u mrštenju i razmišljanju da stigne do njih, da načini taj neverovatni korak u um drugog čoveka, da vidi kroz njegove oči, makar samo na tren, pre nego što bi ustuknuo nazad u skrušenoj zbunjenosti. Video je samo tračak onoga što je činilo velike vođe, u bitkama, u upravljanju državom. Sposobnost uma da prebacuju ugao gledanja, da sagledaju stvari sa svih strana. A istini za volju, Korab je umeo samo da se drži jedne strane – sopstvene – usred tolikog razdora dok je svet odbijao da se prikloni.

Korab je vrlo dobro znao da bi bio izgubljen bez svog komandanta.

Utom se podiže ruka i mahnu mu, te Korab mamuznu konja i potera ga dok se nije našao pored Liimana.

Lice umotano u tkanine i s navučenom kapuljačom približi mu se, prsti u kožnim rukavicama smakoše umrljanu svilu sa usta i on povika kako bi ga Korab čuo: „Gde smo mi to, do Kukulje?“

Korab se zapilji u njega, začkilji, pa uzdahnu.

Njen prst je upriličio dramu, povukla je duboku brazdu preko dobro utabane staze. Mravi su se zbunjeno raštrkali, a Samar Dev ih je posmatrala kako su se ljutito uzvrpoljili, a vojnici podigli glave i čeljusti širom otvorene kao da i samim bogovima prkose. Ili, u ovom slučaju, ženi koja polako umire od žeđi.

Ležala je na boku u senci kola. Tek je prošlo podne, a vazduh je i dalje mirovao. Vrelina joj je otela svu snagu iz udova. Nije bilo verovatno da će nastaviti svoj napad na mrave, pa je shvativši to na tren osetila kajanje. Nanošenje razdora u inače predvideve, potkresane i bedne živote činilo joj se kao nešto što ima vrednost. E sad, možda i nije od neke posebne vrednosti, ali makar je zanimljivo. Misli vredne bogova, dakle, obeležavaju joj poslednji dan među živima.

Pokret joj privuče pažnju. Prašina puta je zadrhtala pa je sad mogla da čuje sve glasniju buku kako odzvanja poput zemljanih bubnjeva. Staza na kojoj se nalazila nije se često koristila. Ipak se radilo o Ugarat odanu. Pripadala je nekom davno prošlom dobu, kada su karavani krstarili po desetine puteva između dvanaest i više velikih gradova od kojih je drevni Ugarat bio središte, a što se svih tih ostalih gradova tiče, osim Kjuma na rečnoj obali, kao i samog Ugarata, behu mrtvi hiljadu godina, pa i više.

Međutim, usamljeni jahač bi isto tako mogao biti njen spas, jer je ona žena s dovoljno ženskih čari, a bila je sama. Ponekad,

kako pričaju, lopovi i pljačkaši koriste ove uglavnom zaboravljene staze dok se kreću između karavanskih putanja. A lopovi nisu bili čuveni po velikodušnosti.

Kopita su se, sve glasnije, približavala, pa onda stvorenje uspori, i tren kasnije vreli oblak prašine obavi Samar Dev. Konj zafrkta neobično surovo, te se začu mekši udar jahačevih stopala o zemlju. Jedva čujni koraci su joj se približavali.

Ko je sad to? Dete? Žena?

Senka osobe se pridružila senci kola i Samar Dev je okrenula glavu i posmatrala priliku koja zaobilazi kola da bi je bolje pogledala.

Ne, nije ni dete ni žena. Možda, razmisli ona, nije čak ni čovek. Neka prikaza, onda, s izandalim belim krznom preko nemoguće širokih ramena. Mač od kremena je bio privezan na leđa spodobe, a drška obmotana kožom. Zatreptala je, tražeći još pojedinosti, ali svetlo nebo iza prilike potpuno je porazi. Div od čoveka koji je hodao tiho poput pustinjske mačke, beše to privenjenje iz košmara, halucinacija.

A onda se oglasio, ali joj odmah bi jasno da se ne obraća njoj: „Malo ćeš ipak pričekati na jelo, Hevoče. Ova je još živa.“

„Hevok jede mrtve žene?“, isprekidano upita Samar. „S kim ti to jašeš?“

„Ne s kim“, odgovori grmalj. „Na kom.“ Približio joj se i čučnuo pokraj nje. U rukama je držao nešto – mešinu s vodom – ali ona shvati da prosto nije mogla da skrene pogled s nje-govog lica. Pravilne, oštre crte lica izlomljenog i nestvarnog zbog tetovaže krhotina stakla, što je bilo obeležje odbeglog roba. „Vidim ti zapregu“, reče na jeziku pustinjskih plemena ali čudnim naglaskom, „ali gde je životinja što ju je vukla?“

„Na zaprezi“, odgovorila je.

Spustio je mešinu pored nje i ustao, te se udaljio za korak i nagnuo da pogleda. „Tu je mrtav čovek.“

„Da, to je on. Skršio se.“

„Zar je vukao zapregu? Nije ni čudo što je mrtav.“

Pružila je ruke i obema obgrlila vrat mešine. Išćupala je čep i nagnula je nad ustima. Topla, ukusna voda. „Vidiš li te dvostruke poluge pored njega?“, upitala je. „Ako ih pomeraš, kola će se pokrenuti. To je moj izum.“

„Je li teško? Zašto si onda unajmila starkelju za to?“

„Razmišljao je da li da uloži novac. Hteo je lično da se uveri kako radi.“

Div gundnu, i ona vide da ju je proučavao. „Dobro nam je išlo“, nastavi ona. „U početku. A onda se pokvarilo. Poveznica. Nameravali smo samo pola dana da vozimo, ali on nas je odveo predaleko pre nego što je umro. Htela sam peške da se vratim, ali onda sam slomila stopalo...“

„Kako?“

„Šutnula sam točak. U svakom slučaju, ne mogu da hodam.“

Nastavio je da pilji u nju, poput vuka što motri na šepavog zeca. Otpila je još vode. „Jesi li namerio da budeš neprijatan?“, upitala je.

„Samo krvno ulje nagoni teblorske ratnike na silovanje. A ja ga više nemam. Nisam već godinama silom uzeo ženu. Jesi li iz Ugarata?“

„Jesam.“

„Moram do tog grada po zalihe. Ne želim nevolje.“

„Mogu ti pomoći s tim.“

„Hoću da ostanem neprimećen.“

„Nisam baš sigurna da je to moguće“, reče ona.

„Postaraj se da bude moguće i povešću te sa sobom.“

„E pa nije pošteno. Za pola si viši od normalnog čoveka. Istetoviran si. Imaš konja koji jede ljude – ako je to uopšte konj a ne enkar'al. A izgleda mi da nosiš krzno belog medveda.“

Okrenuo se od zaprege.

„U redu!“, hitro izusti ona. „Smisliću već nešto.“

Opet joj je prišao, uzeo mešinu, prebacio preko ramena, a onda je nju jednom rukom zgrabio za pojas i podigao. Bol joj zapara po desnoj nozi kad je slomljeno stopalo ostalo da visi.

„Sedam mu Pasa!“, prosikta. „Koliko bi ti da ovo bude nedostojanstveno za mene?“

Ništa ne uzvrativši, ratnik ju je odneo do svog konja. Uvidela je da nije enkar'al, ali nije baš ni konj. Visok, vitak i beo, srebrne grive i repa, krvavocrvenih očiju. Samo jedna uzda, bez sedla i uzengija. „Stani na čitavu nogu“, reče joj i uspravi je. Potom kanapom napravi omču i zajaha konja.

Samar Dev se dahćući naslonila na konja. Pogledom je pratila dva kanapa koja je ovaj držao, pa onda zapazi da je vukao nešto dok je jahao. Dve ogromne istrulele glave. Pseće ili medveđe, prevelike, kao i on što je bio.

Ratnik se sagnuo, grubo je podigao i postavio iza sebe. Nju preplavi još bolnih naleta, a tama pripreti da je obaviye.

„Nije vredno pomena“, reče on.

Samar Dev pogleda iza na one dve odrubljene glave. „Razume se“, uzvratila ona.

Plesniva tama u maloj sobi, a vazduh ustajao i znojav. Dve tanke, uglaste rupe u zidu tik ispod niske tavanice omogućavale su da sveži noćni vazduh probije unutra u ćudljivim naletima, poput uzdaha iščekujućeg sveta. Za ženu sklupčanu na podu pored uzanog kreveta, taj svet treba još malo da pričeka. Ruke je obavila oko privučenih kolena, glavu je spustila i prikrila svojom crnom kosom što je visila u masnjikavim pramenovima, dok je ridala. To što je plakala, značilo je da je bila unutar sebe, potpuno, u jednom unutrašnjem mestu mnogo nepopustljivijem i nemilosrdnijem od bilo čega što bi se moglo naći napolju.

Plakala je za čovekom kog je napustila, pobegla je od bola koji mu je videla u očima, dok je on zbog svoje ljubavi prema njoj nastavio da se tetura za njom, korak za korakom, ali nesposoban da se približi. Jer ona to nije mogla da mu dozvoli. Zmija kukuljica ima zamršene šare što su krile očaravajuće draži, ali joj je ujed i te kako otrovan. Ona je ista takva. U njoj nije bilo

ničega – ničega, makar koliko je ona videla – vrednog sveobuhvatnog dara ljubavi. Ničeg nema u njoj što je njega vredno.

Postao je slep na tu činjenicu, a to je njegova mana, mana koju je on oduvek vukao. Volju, možda potrebu, da veruje u dobrotu, onde gde se nimalo dobrote nije moglo pronaći. E pa ovoj ljubavi ona nije mogla da se povinuje, i nije htela njega da svuče dole sa sobom.

Kotiljon je razumeo. Bog je jasno video dubine ove smrtno tame, istom jasnoćom kao i Apsalar. Tako da nije bilo ničeg prikriivenog u rečima i tišini koje su ona i bog zaštitnik ubica izmenili. Međusobno razumevanje. Zadaci koje joj je ostavio odgovarali su njegovoj prirodi, njegovom aspektu, kao i njenim talentima. Kada se osuda izgovorila, nije više moglo biti ogorčenja zbog presude. Ali ona nije bila boginja, toliko udaljena od čovečanstva da joj nemoral predstavlja utehu, utočište od sopstvenih dela. Sve je postajalo... teže, sve se teže snalazila.

Neće mu dugo nedostajati. Polako će mu se oči otvoriti. Drugim mogućnostima. Sad je putovao s dvema ženama, na kraju krajeva – Kotiljon joj je to preneo. Stoga. Ozdraviće, i neće zadugo biti sam, u to je bila sigurna.

Što je bilo sasvim dovoljno ulja na vatru samosažaljenja.

Pa ipak, imala je da obavi izvesne zadatke, te nije mogla predugo da se prenemaže u ovom nedobrodošlom samopovlađivanju. Apsalar polako podiže glavu i poče da razaznaje oskudne, nejasne pojedinosti sobe. Pokušala je da se seti kako je dospela ovamo. Bolela ju je glava, a grlo joj je suvo. Obrisavši suze s obraza, polako je ustala. Uz lupanje bola iza očiju.

Odnekud ispod sebe začula je zvuke gostionice, dvadesetak glasova, pijani smeh. Apsalar je pronašla svoj svilom obrubljeni ogrtač, okrenula ga i ogrnula se preko ramena, pa je zatim otišla do vrata, otključala ih i izašla u hodnik. Dve lelujave uljane lampe u malim nišama duž zida, ograda i stepenice na drugom kraju. Iz sobe naspram njene dopirali su prigušeni zvuci vođenja ljubavi, međutim, žena je stenjala previše melodramatično da

bi bilo iskreno. Apsalar je još koji trenutak osluškivala, pitajući se šta ju je to u tim zvucima toliko uznemiravalo, ali se potom zaputila po treperavim senkama, došla do stepenica i otišla dole.

Bilo je kasno, verovatno dobrano posle dvanaestog zvona. Dvanaest mušterija je bilo u kafani, od kojih je pola nosilo livreje karavanskih čuvara. Nisu bili stalni gosti, s obzirom na nelagodnost s kojom su ih posmatrali ostali meštani, a primetila je pritom, dok je prilazila šanku, da su trojica Grali, a dve žene Parduskinje. Oba plemena su važila za prilično neprijatna, ili su je makar Kotiljonova sećanja tako obavestila neznatnim šuštanjem nemira. Tipično nadmenim i kavgađzijskim pogledom pratili su njen prilazak šanku; odlučila je da bude obazriva te im nije uzvratila pogled.

Šanker joj je prišao kad je stigla. „Već sam pomislio da si umrla“, reče kad je podigao flašu pirinčanog vina i stavio je pred nju. „Pre nego što uroniš u ovu, devojk, voleo bih da vidim novce.“

„Koliko sam dosad dužna?“

„Dva srebrna polumeseca.“

Namrštila se. „Zar ti nisam već platila?“

„Za vino jesi. Ali si onda čitavu noć i dan i veče provela u sobi – a moram i ovu noć da ti naplatim jer je prekasno da je sad izdajem. I na kraju“, pokazao je, „tu je i ova flaša.“

„Nisam rekla da hoću vina“, odgovorila je. „Ali ako imaš još nešto hrane...“

„Ima još malo.“

Izvadila je vrećicu s novcem i pronašla dva polumeseca. „Evo. Pod uslovom da je to i za ovu noć.“

Klimnuo je glavom. „Onda, nećeš vina?“

„Neću. Savr’aćko pivo, ako može.“

Uzeo je flašu i udaljio se.

S obe strane su joj prišle one dve žene i stisle se uz nju. „Vidiš li one Grale?“, upita jedna i klimnu ka obližnjem stolu. „Hoće da plešeš za njih.“

„Neće oni to“, odvrati Apsalar.

„Ne“, druga se oglasi, „hoće. Čak će ti i platiti. Hodaš kao plesačica. Svi smo to videli. A ne želiš da ih razbesniš...“

„Baš tako. Što je i razlog zbog kojeg neću da plešem.“

Dve žene su se očito zbunile. Utom se šanker vratio s vrčem piva i limenom činijom jareće čorbe, na čijoj površini je u sloju masti plivalo nešto belih dlaka u svojstvu dokaza porekla. Tome je dodao parče crnog hleba. „Može da prođe?“

Ona klimnu. „Hvala.“ Potom ženi koja joj se bila prva obratila reče: „Ja sam plesačica Senke. Reci im to, Parduskinjo.“

Obe su se odjednom udaljile i Apsalar se nasloni na šank, slušajući pritom iznenadni žamor kako se proširi gostionicom. Odjednom shvati da se oko nje oslobodilo dosta mesta. *Može da prođe.*

Šanker ju je oprezno gledao. „Puna si iznenađenja“, reče. „Taj ples je zabranjen.“

„Jeste.“

„Ti si s Kvona Talija“, nešto tiše je nastavio. „Itko Kan, rekao bih, po iskošenim očima i crnoj kosi. Dosad još nisam čuo za plesačicu Senke iz Itko Kana.“ Sasvim joj se primakao. „Rođen sam u mestašcu tik pored Grisa, znaš. Bio sam u pešadiji Dasemove vojske, dobio sam koplje u leđa još u prvoj bitki i time sam završio svoje. Promašio me je Ja’Gatan, za šta svaki dan zahvaljujem Oponima. Shvataš. Nisam video Dasemovu pogibiju i zbog toga sam presrećan.“

„Ali i dalje imaš priča napretek“, reče Apsalar.

„Vala ih imam“, reče i saosećajno klimnu glavom. A onda je prostreli pogledom. Tren kasnije gundnu i ode.

Jela je, pila pivo, a glavobolja joj se polako smirivala.

Nešto kasnije je mahnula šankeru i on joj priđe. „Izlazim“, reče, „ali hoću da zadržim sobu, pa je nemoj izdavati.“

On slegnu ramenima. „Platila si je. Zaključavam oko četvrtog zvona.“

Uspravila se i krenula ka vratima. Karavanski čuvari su pratili njen hod, ali nijedan se nije pomerio s namerom da je prati – barem ne odmah.

Nadala se da će shvatiti podrazumevano upozorenje od malopre. Već je namerila da ove noći ubije jednog čoveka, i taj jedan je bio dovoljan, što se nje ticalo.

Izašavši napolje, Apsalar je zastala na tren. Vetar je zamro. Zvezde su se videle kao mutne tačkice iza vela fine prašine što se i dalje polagano spuštala nakon prolaska oluje. Vazduh je bio svež i nepomičan. Ogrnuvši se tešnje i obavivši donji deo lica svilenim šalom, Apsalar skrenu levo u ulicu. Na ćošku jedne uzane i mračne uličice, ona iznenada skliznu u mrak i nestade.

Nekoliko trenutaka kasnije dve Parduskinje stigoše do uličice. Stale su na ćošku i zagledale se u vijugavu stazu gde nikog nisu videle.

„Nije lagala“, prosikta jedna i iscrta znak protiv uroka u vazduhu. „Hoda kroz senke.“

Druga klimnu. „Moramo obavestiti našeg novog gospodara.“ Otišle su.

Stajala je u bogazu Senke, odakle su joj dve žene izgledale kao duhovi; izgledalo je kao da su zadrhtale i nestale iz postojanja dok su se udaljavale ulicom, te ih je Apsalar posmatrala još desetak damara. Zanimalo ju je ko bi mogao biti njihov gospodar, ali taj trag će pratiti neke druge noći. Osvrnula se i zagledala u senima ispleteni svet u kom se obrela. Na sve strane se prostirao beživotni grad. Ni nalik Erlitanu, arhitektura je primitivna i nezgrapna, s kamenim zasvođenim ulazima u uzane prolaze visokih zidova. Nikog nije bilo na tim kaldrmisanim ulicama. Zgrade s obe strane prolaza behu dvospratnice ili čak niže, s ravnim krovom i bez prozora. Visoke, uske vratnice zjapile su crnilom u zrnastom mraku.

Čak ni Kotiljonova sećanja nisu prepoznavala ovo otelotvorenje carstva Senke, ali nije bilo neuobičajeno. Čini se da postoji bezbroj slojeva, a komadi skrhanog bogaza bili su mnogo veći

nego što bi se to moglo pretpostaviti. Ovo kraljevstvo se uvek kretalo, vezivala ga je samo neka svojevoljna sila selica što je neprestano jurcala preko smrtnog sveta. Nebo iznad nje beše sivo poput škrljica – što je predstavljalo noć u Senci, a vazduh je bio gust i topao.

Jedan od prolaza vodio je u pravcu središnjeg brda zaravnjenog vrha u Erlitanu, ka Džen'rabu, nekadašnjem mestu Fala'dove krune, a sad gomila lomljenika, štuta i krša. Tuda se zaputila, sve vreme posmatrajući skoro providnu kamenu ruševinu što se uzdizala nad njom. Staza se otvarala na trg, gde su se duž sva četiri zida pružali okovi. Na dva mesta su još bila neka tela. Prašnjave lobanje, prekrivene isušenom kožom, mirovale su na tankim kostima grudnog koša; jedno telo se nalazilo kraj zida preko puta nje, a drugo pozadi kod levog zida. Otvor je narušio pravu liniju naspramnog zida blizu desnog ćoška.

Apsalar je znatiželjno prišla bližem telu. Nije mogla biti sigurna, ali izgledalo joj je kao da je pripadalo nekom Tisteu, ili Andiju ili Eduru. Duga ravna kosa leša beše bezbojna, izbledela od drevnosti. Oprema je sva istrulela, ostalo je samo nekoliko ishabanih remenova i zarđalih komada metala. Dok je tako čučala, uzdigao se vihor prašine pored tela, te ona podiže obrve kad se senka polako pojavila. Providni mišići, kosti neobično svetlucave, i kosturno lice s tamnim jamama umesto očiju.

„Moje je telo“, prošapta, a koščatim prstima je grabio po vazduhu. „Možeš ga poneti.“

Jezik je tisteandijski, a Apsalar se pomalo iznenadi što ga je razumela. Kotiljonova sećanja i znanje skriveno u njima umeli su povremeno da je zbune. „Šta će mi telo?“, upita ona. „Imam sopstveno.“

„Ne ovde. Ne vidim ništa, samo duha.“

„I ja.“

Duh je delovao iznenađeno. „Jesi li sigurna?“

„Davno si umrla“, reče. „Pod uslovom da je ovo telo u okovima tvoje.“

„Moje? Nije. Barem mislim da nije. Moglo bi biti. A zašto da ne? Da, to sam bila ja, nekada davno. Sećam se. Ti si duh, a ne ja. Nikad se nisam bolje osećala, zapravo. A ti izgledaš... loše.“

„Kako god“, reče Apsalar, „ne zanima me da kradem leš.“

Senka pruži ruku i pomilova tananu, bledu kosu leša. „Bila sam prelepa, znaš. Mnogi su mi se divili, udvarali su mi se mnogi mladi ratnici enklave. Možda i dalje jesam, samo što mi se to duh tako... izandao. Koje od toga smrtno oko bolje vidi? Životnost i lepotu tela, ili jadnicu što se krije pod njim?“

Apsalar se trgnula, pa skrenula pogled. „Zavisi, mislim, koliko se približiš.“

„I kakav ti je vid. Da, slažem se. A lepota, ta očas ona nestane, zar ne? Ali jad, ah, jad istrajava.“

Nov glas se začu odande gde je drugi leš visio na lancima. „Ne slušaj je! Izdajnička kučko, vidi gde smo završili! Mojom krivicom? O, ne, ja sam bila iskrena. Svi su to znali – i lepša, pored toga, nemoj da ti to zataji! Dođi ovamo, dragi duše, pa ćeš čuti istinu!“

Apsalar ustade. „Nisam ja ovde duh...“

„Šta se praviš!? Nije ni čudo što ti je ona draža od mene!“

Sad je i tu drugu sen videla, i bila je istovetna prvoj. Lebdela je iznad svog leša, ili makar iznad tela koje je prisvojila. „Kako ste vas dve dospele ovamo?“, upitala je.

Druga sen upre prstom u prvu. „Ona je lopov!“

„I ti si!“, uzvratila prva.

„Ja sam samo tebe pratila, Telorast! 'O, hajde da provalimo u Utvrdu Senke! Nema tu nikoga, na kraju krajeva! Mogle bismo nakupiti nebrojena blaga! Zašto sam ti poverovala? Kad sam budala...“

„E pa“, prekide je druga, „oko toga se možemo složiti.“

„Nema smisla“, reče Apsalar, „da vas dve i dalje ostanete ovde. Vaši leševi trule, a ti okovi ih nikad neće pustiti.“

„Ti služiš gospodaru Senke!“ Druga senka je delovala vrlo uzrujana u svojoj optužbi. „Tog bednog, ljigavog, podlog...“

„Ućuti!“, prosikta prva senka, Telorast. „Vratiće se da nam se ruga! Što se mene tiče, nemam nikakve želje da ga ikad više vidim. Niti one proklete Pse.“ Duh priđe Apsalar. „Ljubazna služavko čudesnog novog gospodara, da ti odgovorim, zaista bismo rado napustile ovo mesto. Ali avaj, kuda bismo pošle?“ Podigla je magličastu, kosturnu ruku. „Izvan grada ima užasnih stvočenja. Gladna su, samo da obmanu umeju, i ne zna im se broj! E sad“, dodade umiljavajući se, „ako bismo imale pratnju...“

„O da“, povika druga senka, „pratnju do jedne od kapija – skroman, kratak zadatak, ali bile bismo ti veoma zahvalne.“

Apsalar se zagleda u njih dve. „Ko vas je zarobio? I istinu mi recite, inače ne očekujte pomoć od mene.“

Telorast se duboko pokloni, a onda joj se učini kao da se još niže spustila, pa tek koji tren kasnije Apsalar shvati da se ona prostrla. „Istinu ću reći. Ne bismo lagale za to. Nigde jasnije sećanje, niti čistije poštenje u pripovedanju pomenutog sećanja nećeš čuti ni u jednome svetu. Beše to gospodar demona...“

„Sa sedam glava!“, ubaci se druga poskakujući pritom od uzbuđenja koje je loše prikrivala.

Telorast se zgrči. „Sedam glava? Je li ih bilo sedam? Moglo je biti toliko. A zašto ne bi? Da, sedam glava!“

„A koja glava je tvrdila“, upita Apsalar, „da je gospodar?“

„Šesta!“

„Druga!“

Dve seni su se pakosno posmatrale, a onda Telorast podiže kosturni prst. „Tačno! Šesta zdesna, druga sleva!“

„O, odlično“, promumla druga.

Apsalar se okrenu prema njoj. „Ona se zove Telorast, a kako se ti zoveš?“

Ova se trže, te se onda i ona prostre i podiže sićušne oblačiće prašine. „Princ – Kralj Surovi, Krvnik Dušmana Svih. Strašni. Obožavani.“ Tu je oklevala, pa nastavila: „Princeza Smerna? Draga hiljadama junaka, svi do poslednjeg krutih lica!“ Trgnula se, tiho mrmljala, nakratko zagrebala po sopstvenom licu.

„Ratni starešina, ne, dvadesetdvoglava aždaja, s devet krila i jedanaest hiljada zuba. Čim se prilika ukaže...”

Apsalar prekrsti ruke. „Tvoje ime.”

„Zgruša.”

„Zgruša.”

„Ne istrajem mnogo.”

„Što nas je i dovelo u ovo jadno stanje”, reče Telorast. „Trebalo je da posmatraš stazu – izričito sam ti rekla da motriš na stazu...”

„I jesam motrila!”

„Ali nisi videla Psu Barana...”

„Spazila sam Barana, ali sam motrila stazu.”

„Dobro”, reče Apsalar i uzdahnu, „zašto bih vas otpratila? Dajte mi neki razlog, molim vas. Bilo kakav razlog.”

„Odane smo saputnice”, reče Telorast. „Bićemo uz tebe bez obzira na to kakav te užasni kraj dočeka.”

„Čuvaćemo ti raščerečeno telo i čitavu večnost, ako treba”, dodade Zgruša, „ili barem dok neko drugi ne naiđe...”

„Osim ako je to Rubohod.”

„Pa to se i ne mora spominjati, Telorast”, reče Zgruša. „Ne volimo ga baš.”

„Ili Psi.”

„Naravno...”

„Ili Senodvor, ili Kotiljon, ili aptorijan, ili jedan od onih...”

„Dobro!”, vrisnu Zgruša.

„Otpратиću vas”, reče Apsalar, „do kapije. Tamo ćete moći da napustite ovo kraljevstvo, pošto vam je to želja. Vrlo verovatno ćete završiti na stazi ka Kukuljinim dverima, što bi bila milost svakome, osim možda samom Kukulji.”

„Ne voli nas”, zavapi Zgruša.

„Nemoj naglas govoriti”, brecnu se Telorast, „jer će tako shvatiti. Trenutno nije sigurna, a to je dobro po nas, Zgrušo.”

„Nije sigurna, kažeš? Jesi li gluva? Upravo nas je uvredila!”

„To ne znači da nas ne voli. Ne nužno. Možda joj prosto idemo na živce, jer ruku na srce, sa svima je tako. Ili tačnije: ti svakome ideš na živce, Zgrušo. Jer si tako nepouzdana.“

„Nisam uvek nepouzdana, Telorast.“

„Hajdemo“, reče Apsalar i zaputi se ka portalu u daljini. „Imam još posla večeras.“

„Ali šta ćemo s ovim telima?“, zahtevala je Zgruša.

„Ona ostaju ovde, očigledno.“ Okrenula se ka dvema senima. „Ili me pratite, ili nemojte. Odlučite.“

„Ali mi volimo ta tela...“

„U redu je, Zgrušo“, utešno joj se obrati Telorast. „Naći ćemo mi druga.“

Apsalar prostreli Telorast pogledom, osmehnuvši se onome što je rekla, te pođe, krenuvši u uzani prolaz.

Dva duha su se uzvrpoljila i pohitala za njom.

Dno basena beše bezumni splet pukotina, glineni mulj starog jezera isušile su decenije sunca i vreline. Vetar i pesak su uglačali površinu tako da se poput srebrnih pločica presijavala na mesečini. Duboko utonuli bunar, okružen niskim zidom od cigala, označavao je samo središte dna jezera.

Izvidnici iz Liomanove vojske već su stigli do bunara, sjahali da ga ispituju, dok se glavni deo konjanika spuštao u basen. Oluja je prošla i zvezde su svetlucale nad njima. Iscrpljeni konji i iscrpljeni pobunjenici polako su napredovali preko mrežasto ispucalog tla. Moljci kapanci su leteli nad glavama jahača, vijugajući i vrteći se ne bi li utekli rizanima u lov koji su među njima jurcali poput sićušnih zmajeva. Nad jahačima se odvijao neprekidni boj, treštali su zvuci kršenja sićušnih oklopa i tanani, metalni samrtni ropci kapanaca.

Korab Bilan Tenu'alas se nagnu napred u sedlu dok je rog ječao, te pljunu nalevo. U znak prkosa, proklinjanja tim

treštavam odjecima bitke. Kao i da izbacim ukus prašine iz usta. Pogledao je Liomana, koji je jahao u tišini. Ostavljaju za sobom trag mrtvih konja, i skoro je svako bio na svom drugom ili trećem grlu. Dvanaest ratnika više nije moglo da održava korak tokom proteklog dana – bili su to stariji ljudi koji su sanjali o poslednjoj bitki protiv omraženih Malažana, pod blagoslovenim pogledom Ša'ik, a jedino su doživeli da im tu mogućnost otme izdaja. U ovom umornom puku bilo je još više slomljenih srca, i to je Korab dobro znao. Nije teško shvatiti kako neko može da izgubi svu nadu tokom ovog bednog putovanja.

Da nije Liomana, Korab bi takođe mogao odavno da se preda, da šmugne negde u uskovitlani pesak u potrazi za sopstvenom sudbinom, odbacivši oznake pobunjenika, i skući se u nekom dalekom gradiću zajedno sa sećanjima na očaj da mu senku progone sve dok Sakupljač Duša ne dođe po njega. Da nije Liomana.

Jahači su dosegli bunar, raširili se u kružni logor oko životodavne vode. Korab zauzda konja tren nakon Liomana, pa obojica sjahaše uz krcaj kad im čizme stadoše na tepih od kostiju i krljušti nekih davno pomrlih riba.

„Korabe“, ogłosi se Lioman, „hajde malo sa mnom.“

Zaputili su se na sever sve dok se nisu udaljili pedesetak koraka od straža, gde su tako sami stajali na ispucalom tlu. Korab primeti ulegnuće u blizini u kom su dopola zakopani grumeni gline. Izvadio je nož, prišao i čučnuo da izvadi jedan grumen. Otvorivši ga, otkrio je šćućurenu žabu koju je izvadio i potom se vratio do komandanta. „Neočekivana poslastica“, reče i otkinu sasušeni batak i odgrize čvrsto, ali slatko meso.

Lioman se zagleda u njega na mesečini. „Ako ih jedeš, imaćeš čudne snove, Korabe.“

„Snove s dusima, da. Ne plaše me, komandante. Osim sveg tog perja.“

Ne rekavši ništa na to, Lioman je otkopčao šlem i skinuo ga. Zagledao se gore u zvezde, pa upita: „Šta moji vojnici hoće od mene? Da ih povedem u nemoguću pobedu?“

„Suđeno ti je da nosiš Knjigu“, reče Korab s punim ustima mesa.

„A boginja je mrtva.“

„Dridžna je mnogo više od te boginje, komandante. Apokalipsa je takođe i vreme i štošta još pored.“

Lioman ga pogleda. „I dalje ti polazi za rukom da me iznenadiš, Korabe, čak i nakon toliko godina.“

Zadovoljan rečima hvale, ili onim što je on shvatio kao hvalu, Korab se osmehnu, pa ispljune kost i reče: „Imao sam vremena da razmišljam, komandante. Dok smo jahali. Dugo sam razmišljao i misli su pošle neobičnim puteljcima. Mi smo Apokalipsa. Ova vojska pobunjenika. I uveren sam da nam je suđeno da tu činjenicu pokažemo celom svetu.“

„Zašto misliš tako?“

„Zato što nas ti vodiš, Liomane, a ti nisi od onih što uteknu poput šunjavog mer-pacova. Zaputili smo se nekuda – znam, mnogi ovde to smatraju bežanjem, ali ja ne. Barem ne sve vreme.“

„Mer-pacov“, zabavljeno reče Lioman. „To su oni pacovi u Džen’rabu, u Erlitanu, što jedu guštere.“

Korab klimnu potvrdno. „Oni duguljasti, s krljuštastim glavama, da.“

„Mer-pacov“, ponovi Lioman, čudno se zamislivši pritom. „Skoro je nemoguće uloviti ih. Provuku se kroz takve pukotine gde bi se i zmija pomučila. Znaju da iskrive glavu...“

„Kosti kao zelena grana, da“, reče Korab, posisa žablju lobanju pa je baci. I zapazi kako su joj izrasla krila te ona odlete u noć. Bacio je pogled na komandanta i njegovo lice pokriveno perjem. „Užasni su kao kućni ljubimci. Kad se uplaše, jurnu u prvu rupu na vidiku, bez obzira koliko je mala. Čuo sam kako je jedna žena umrla tako što joj se jedan mer-pacov dopola uvukao u nos. Kad se zaglave, krenu da grizu. Perje svuda.“

„Pretpostavljam da ih niko više ne drži kao kućne ljubimce“, reče Lioman i opet se zagleda u zvezde. „Jašemo ka sopstvenoj Apokalipsi, zar ne? Da, eto.“

„Mogli bismo da ostavimo konje“, reče Korab. „I prosto odletimo. Bilo bi mnogo brže.“

„Bilo bi to nemilostivo, zar ne?“

„Istina. Časne životinje konji. Povešćeš nas, Krilati, i pobeđićemo.“

„Nemoguća pobjeda.“

„Mnogo nemogućih pobjeda, komandante.“

„I jedna će biti dovoljna.“

„Dobro onda“, pristade Korab. „Neka bude jedna.“

„Neću to, Korabe. Ne želim ništa od ovoga. Razmišljam da raspustim vojsku.“

„Neće moći, komandante. Vraćamo se svom mestu rođenja. To mu je godišnje doba sad. Valja graditi gnezda na krovovima.“

„Mislim“, reče Lioman, „da je vreme da ti odeš na spavanje.“

„Da, u pravu si. Idem da spavam.“

„Idi samo. Ja ću ostati ovde još malo.“

„Ti si Lioman od Perja i neka bude kako zapovedaš.“ Korab mu je salutirao, pa ode nazad ka logoru i mnoštvu pregolemih lešinara u njemu. Pomisli kako to i nije loše. Lešinari su preživljavali jer ostala bića nisu, na kraju krajeva.

Ostavši sam, Lioman nastavi da pomno posmatra noćno nebo. Šta bi dao da Toblakaj sad jaše s njim. Divovski ratnik je bio gluv na neizvesnosti. *Ali, nažalost, malo mu je falilo suprotnosti.* Toljaga misli Karse Orlonga nije dozvoljavala nikakvo doterivanje neprijatnih istina.

Mer-pacov. Moraće da razmisli o njima.

„Ne možeš ući s tim!“

Divovski ratnik se osvrnuo ka vezanim glavama, pa podiže Samar Dev s konja i spusti je, nakon čega je i sam sjahao. Otre-sao je prašinu s krzna ogrtača, otišao do čuvara kapije. Podigao ga je i bacio na obližnje taljige.

Neko je vrisnuo – i odmah prekinuo kad se ratnik osvrnuo.

Sumrak se spuštao, a dvadeset koraka uz ulicu drugi stražar je jurio najbrže što je mogao, i Samar pretpostavi da se zaputio ka stražarnici da bi okupio dvadeset ili više svojih saboraca. Uzdahnula je. „Ovo nije dobro počelo, Karso Orlonže.“

Prvi stražar, što je ležao usred komada slomljenih taljiga, nije se pomerao.

Karsa pogleda Samar Dev, pa reče: „Sve je bajno, ženo. Gladan sam. Nađi mi gostionicu, neku sa štalom.“

„Moraćemo onda brzo da hodamo, a ja to ne mogu.“

„Postaješ smetnja“, reče Karsa.

Nekoliko ulica dalje začu se zvonjava za uzburu. „Vrati me na konja“, reče Samar, „i usmeravaću te, mada nam to sad neće mnogo pomoći.“

Prišao joj je.

„Samo pažljivo, molim te – ova noga ne može da podnese još lupkanja.“

Lice mu poprimi izraz gađenja. „Meka si, kao sva deca.“ Međutim, bio je manje nesmotren kad ju je vratio na konja.

„Idemo ovom poprečnom ulicom“, reče ona. „Dalje od zvona. Ima tu gostionica u Ulici Trosfaladan, nije daleko.“ Pogledavši desno, videla je odred stražara kako se pojavljuje malo dalje niz glavnu ulicu. „Brzo, ratniče, ako nećeš ovu noć da provedeš u zatvorskoj ćeliji.“

Građani su se okupili da ih gledaju. Dvoje je prišlo mrtvom ili onesvešćenom stražaru, i čučnulo da pregleda nesrećnika. Još jedan je stajao pored i žalio se zbog svojih uništenih taljiga pokazujući na Karsu – doduše, samo kad ogromni ratnik nije gledao u njegovom smeru.

Krenuli su niz aveniju koja je išla uporedo s drevnim zidom. Samar se mrštila zbog raznih očevidaca što su odlučili da ih prate. „Ja sam Samar Dev“, viknu ona. „Hoćete li da vas prokunem? Hoće neko, a?“ Ljudi su se zaustavili, a potom se brzo okrenuli.

Karsa baci pogled preko ramena. „Jesi li veštica?“